

Beleidskader Zonne-energie 2020

vrijdag 3 april 2020

5.0.

GEMEENTE
NOARD
EAST FRYSLÂN

Colofon

Opdrachtgever: College van burgemeester en wethouders van Noardeast-Fryslân

Rapport gegevens:

Rapport: Beleidskader Zonne-energie 2020
Opsteller: Jacob Dirk Haagsma, Piet Braam, Sander Elverdink, Jacob Klaas Star
Versie: 5.0.
Datum: 1 april 2020

Vastgesteld:

Door Gemeenteraad van Noardeast-Fryslân
Datum
Paraaf:

Gemeente Noardeast-Fryslân

Postbus 13
9290 AA Kollum
Tel. (0519) 29 88 88

info@noardeast-fryslan.nl

www.noardeast-fryslan.nl

Inhoudsopgave

SAMENVATTING	4
1 INLEIDING	8
1.1 Aanleiding	8
1.2 Doelstelling	8
1.3 Beleidsafbakening	8
1.4 Evaluatie	9
1.5 Leeswijzer	9
2 OPGAVE ZONNE-ENERGIE VOOR NOARDEAST-FRYSLÂN EN DANTUMADIEL	10
2.1 Inleiding	10
2.2 Contextbepaling	10
2.3 Wat ligt er (al) aan gemeentelijk beleid?	12
2.4 Wat verbruiken we in Noardeast-Fryslân en Dantumadiel aan energie?	13
2.5 Wat kunnen we besparen aan energie?	13
2.6 Welk deel moeten we volgens de ambities duurzaam opwekken in 2025 en 2050?	13
2.7 Wat is het opwekaandeel voor specifiek zonne-energie?	14
2.8 Wat hebben we nu al aan zonne-energie opgewekt, en wat is de restopgave?	14
2.9 Opgave verder in beeld gebracht	15
2.10 Welk deel van de opgave kan worden behaald bij volledige benutting van geschikte daken voor dakopstellingen?	15
2.11 Welke rol ziet de gemeente voor zichzelf binnen de opgave?	16
2.12 Wet Bibob	16
3 VISIE OP ZONNE-ENERGIE	17
3.1 Zonneladder	17
3.2 Visiekaart zonne-energie	24

4	LANDSCHAPPELIJK BEOORDELINGSKADER	26
4.1	Inleiding	26
4.2	Landschappelijke aanvaardbaarheid	26
4.3	Landschappelijke inpassing	27
4.4	Landschappelijk beoordelingskader in stappen	27
5	PROCES- EN FINANCIËLE PARTICIPATIE	29
5.1	Draagvlak	29
5.2	Procesparticipatie	29
5.3	Financiële participatie	30
5.4	Participatieplan	31
6	MEERVOUDIG RUIMTEGEBRUIK	33
7	TECHNIEK	35
8	STROOMSCHEMA HAALBAARHEID	36
9	PROCESSHEMA INITIATIEF ZONNE-ENERGIE	37
	Bijlage 1: Maximaal toegestane oppervlakte zonnenvelden buiten BSG per kern	40
	Bijlage 2: Visiekaart	42
	Bijlage 3: Achtergrondinformatie bij landschappelijk beoordelingskader	43
A.	Algemene dragers van landschapskenmerken	43
B.	Gebiedskenmerken per landschapstype	46

Samenvatting

Zonne-energie is een thema in opkomst. Vanuit verschillende kanten wordt nadrukkelijk naar de mogelijkheden van opwek van zonne-energie gekeken om tot een energie- en klimaatneutrale samenleving te komen. Op verschillende overheidsniveaus worden en zijn op het thema van zonne-energie inmiddels ambities uitgesproken en bijbehorende uitvoeringsprogramma's ontwikkeld. Ook de gemeente Noardeast-Fryslân heeft de behoefte om haar ambitie ten aanzien van zonne-energie uit te spreken. In het 'coalitieakkoord voor gemeente Noardeast-Fryslân 2019-2022' is in dat opzicht aangegeven dat gestreefd wordt naar het leveren van betekenisvolle bijdragen aan een duurzame samenleving. Bij de transitie van energie wordt gedacht aan het meer benutten van zonne-energie. Om die reden is ingezet op het ontwikkelen van concreet integraal beleid voor de mogelijkheden voor zonne-energieopwek in de gemeente Noardeast-Fryslân. Daarvoor dient dit voorliggend beleidskader. Dit beleidskader is zowel voor Noardeast-Fryslân als voor Dantumadiel opgesteld.

Ambitie en opgave

Met onze gemeentelijke ambitie willen we onze bijdrage leveren aan het behalen van de zonne-energieambities die op internationaal, nationaal, provinciaal, en regionaal niveau zijn uitgesproken. Wij committeren ons dan ook aan de ambities die over de totale breedte van duurzaamheid (de totale energiemix) zijn uitgesproken. Het betreft de regionale Anno-ambitie om in 2025 40% van de totale energiebehoefte duurzaam op te wekken, en de (inter)nationale en provinciale ambitie om in 2050 100% van de totale energiebehoefte duurzaam op te wekken.

Onze duurzaamheidsopgave koppelen wij aan ons eigen energieverbruik; daarvoor staan wij als gemeenten aan de lat. Daarbij gaan we uit van het behalen van de energiebesparingsafspraken van 1,5% per jaar uit het Energieakkoord. Voor specifiek de zonne-energieopgave voor 2025 en 2050 nemen we een aandeel van 30% binnen de totale energiemix als uitgangspunt. Gelet op de huidige ontwikkelingen en beleidsruimte binnen alle vormen van duurzame energieopwek achten wij dit aandeel reëel en aannemelijk.

Rekening houdende met de reeds opgewekte zonne-energie, dan bedraagt de zonne-energieopgave voor Noardeast-Fryslân voor 2025 319TJ en voor 2050 566TJ. Dit betekent voor 2025 indicatief de plaatsing van 347.494 extra zonnepanelen (130,3 ha extra hectares), en voor 2050 indicatief de plaatsing van 616.558 extra zonnepanelen (231,2 ha extra hectares).

Rekening houdende met de reeds opgewekte zonne-energie, dan bedraagt de zonne-energieopgave voor Dantumadiel voor 2025 110TJ en voor 2050 195TJ. Dit betekent voor 2025 indicatief de plaatsing van 119.826 extra zonnepanelen (44,9 ha extra hectares), en voor 2050 indicatief de plaatsing van 212.418 extra zonnepanelen (79,7 ha extra hectares).

Rolopvatting

Noardeast-Fryslân en Dantumadiel zien hun rol als gemeenten in de eerste plaats met betrekking tot het ontwikkelen van zorgvuldig beleid als bestuurlijk (toetsings)kader voor zonne-energie-initiatieven.

Initiatiefnemers moeten vooral zelf met deze passende initiatieven komen. Wij hebben de verwachting dat een belangrijke bijdrage aan de ambitie voortkomt vanuit de particuliere markt.

Door de inzet van de wet Bibob bij aanvragen voor een zonne-energie-initiatief voorkomt de gemeente dat misstanden worden gefaciliteerd.

Om bovenstaande zonne-energieopgaven binnen bereik te krijgen, is het noodzakelijk dat de gemeenten Noardeast-Fryslân en Dantumadiel zoeken naar (bredere) mogelijkheden voor zonne-energie-opwek. Anderzijds blijft de aanwezige ruimtelijke en maatschappelijke impact vragen om een zorgvuldige afweging omtrent de toelaatbaarheid van een zonne-energieinitiatief. In voorliggend beleidskader hebben Noardeast-Fryslân en Dantumadiel op een zorgvuldige en evenwichtige wijze een weg gevonden in dit conflicterende krachtenveld.

Zonneladder

Opwek van zonne-energie kan op verschillende vormen plaatsvinden. Elke vorm heeft een andere ruimtelijke en maatschappelijke impact en daardoor meer of minder wenselijkheid. Gelet hierop hanteren wij bij de beoordeling van zonne-energie-initiatieven de zogenaamde 'Zonneladder'. Deze Zonneladder brengt hiërarchie aan in het beoordelen van de geschiktheid van locaties: pas wanneer locaties op een

lagere trede van de ladder voor een bepaald initiatief niet voldoende beschikbaar of geschikt zijn, komen locaties op een hogere trede in beeld. Initiatiefnemers hebben zodoende een motiveringsplicht ten aanzien van de locatie van hun initiatief. Er moet kunnen worden gemotiveerd waarom dit initiatief niet gesitueerd kan worden op een locatie die meer wenselijk wordt geacht voor opwekking van zonne-energie. De ladder bestaat achtereenvolgens uit:

- trede 0: gebouwgebonden opstellingen (dak);
- trede 1: grondgebonden opstellingen binnen Bestaand Stedelijk Gebied (BSG) of op bestaande bouw-percelen in het landelijk gebied’;
- trede 2: Grondgebonden zonnepanelen nabij Bestaand Stedelijk gebied of direct in aansluiting op bestaande bouwpercelen in het landelijk gebied’;
- ‘trede 3: Grondgebonden zonnepanelen in het buitengebied/landschap’.

De werking van de zonneladder en de invulling van de treden van de Zonneladder sluit aan op het coalitieakkoord voor gemeente Noardeast-Fryslân 2019-2022, waarin gesteld is dat de coalitie bij voorkeur geen zonnepanelen zien op goede landbouwgrond, maar dat voor zonnepanelen eerst de daken zoveel mogelijke benut zullen worden.

Elke trede is voorzien van een eigen afwegingskader, afgestemd op de ruimtelijke en maatschappelijke impact en aanvaardbaarheid van die betreffende opwekvorm. Zo geldt naarmate de Zonneladder beklommen wordt, een steeds nadrukkelijker noodzaak voor landschappelijke aanvaardbaarheid en participatievereisten.

Qua maximale opwekcapaciteit geldt dat die voor trede 0 (daken) in beginsel onbeperkt is. Voor de overige treden is de maximale opwekcapaciteit afhankelijk gesteld van de energiebehoefte ter plaatse.

Voor een ligging binnen BSG is dat in beginsel de energiebehoefte van dat BSG (voor elk BSG in Noardeast-Fryslân en Dantumadiel is in bijlage 1 het maximaal toegestane oppervlakte weergegeven). Een uitzondering geldt voor woonpercelen waarbij de opwek –vanwege het garanderen van een acceptabel woon- en leefklimaat- wordt beperkt tot de eigen energiebehoefte van dat woonperceel.

Voor een ligging in het landelijk gebied nabij BSG (zonder koppeling met een bouwperceel) geldt eveneens de energiebehoefte van dat BSG, waarvoor bijlage 1 eveneens relevant is.

Een ligging in het buitengebied/landschap kent geen directe functionele en ruimtelijke relatie met een specifiek BSG, en is daarom niet kwantitatief qua opwekcapaciteit beperkt. Beperkingen voor deze vorm volgen echter wel nadrukkelijk uit de kwalitatieve criteria (w.o. Zonneladder en landschappelijke aanvaardbaarheid).

Voor een ligging in of aansluitend op een bouwperceel in het landelijk gebied geldt de energiebehoefte van dat bouwperceel als uitgangspunt. Uitzondering zijn de agrarische bouwpercelen en bedrijfsbouwpercelen waar tot 50% meer geproduceerd mag worden dan de eigen energiebehoefte.

Visiekaart

In aanvulling op de zonneladder is voor Noardeast-Fryslân en Dantumadiel een Visiekaart ontwikkeld. Deze kaart maakt in basis inzichtelijk welke kansrijke locaties er zijn voor zonne-energie-initiatieven. Op de Visiekaarten worden de Bestaand Stedelijke Gebieden weergegeven om duiding te geven aan treden 1 en 2. Het resterende gebied is opgedeeld in de drie aanwezige landschapstypen van Noardeast-Fryslân en Dantumadiel: het Lauwersmeergebied, Kleigebied Oostergo en de Noordelijke Wouden. Via de algemene landschapsdragers en de specifieke landschapskenmerken behorende bij deze landschapstypen kan in meer of mindere mate de landschappelijke aanvaardbaarheid en inpassingsmogelijkheid voor zonnepanelenopstellingen worden beschreven. Deze indeling in landschapstypen is gebaseerd op het provinciale beleidsstuk ‘Grutsk op ‘e Romte’. Nu er voor Noardeast-Fryslân gemeentelijk ruimtelijk beleid wordt ontwikkeld in de vorm van een Landschapsbiografie, zal deze Landschapsbiografie, na vaststelling, Grutsk op ‘e Romte bijstaan als een meer uitgewerkte basis (meer detail) voor het landschappelijke toetsingskader voor zonneparken.

Op enkele plekken zorgen de aanwezige landschapswaarden ervoor dat zonne-energieopstellingen uitgesloten zijn. Ook zijn de gebieden die vallen onder het ‘Natuurnetwerk Nederland’ hiervoor uitgesloten. Deze uitsluitingsgebieden zijn als zodanig op de visiekaart aangegeven.

Een specifieke aanduiding op de visiekaart is aangebracht voor de weidevogelgebieden. Hier geldt geen absolute uitsluiting, maar bovenop de voorwaarden die uit het betreffende landschapstype volgt, geldt hiervoor een aanvullende voorwaarde met betrekking tot het waarborgen van weidevogelwaarden (conform het provinciaal beleid).

Participatie

Een zorgvuldige, ruimtelijke inpassing van zonne-energie is niet het enige criterium binnen het huidige beleid. Ook dient er een zekere mate van maatschappelijk draagvlak te zijn voor initiatieven. Dit komt ook nadrukkelijk in het 'coalitieakkoord voor gemeente Noardeast-Fryslân 2019-2022' naar voren.

Bij treden 0 en 1 wordt er door de kleinere, ruimtelijke impact al bijgedragen aan maatschappelijk draagvlak. Echter, bij treden 2 en 3 hebben initiatieven een dusdanige impact op de Mienskip, dat er op andere manieren bijgedragen moet worden aan draagvlak. Enerzijds moet een initiatiefnemer bij dit soort (grootschalige) grondopstellingen inzetten op procesparticipatie. Dit houdt in dat inwoners al in het proces participeren nog voordat het zonnepark wordt ingetekend. Het betrekken van de Mienskip zorgt ervoor dat verschillende invalshoeken, meningen en ideeën tijdig in beeld komen, wat kan bijdragen aan breder gedragen en kwalitatief hogere projecten. De verantwoordelijkheid voor het betrekken van de Mienskip ligt bij de initiatiefnemer, maar de mate van procesparticipatie wordt streng gemonitord door de gemeente.

Anderzijds dienen initiatiefnemers ook in te zetten op financiële participatie (tevens vanaf trede 2). Wanneer een initiatiefnemer door het gebruik van gronden binnen de gemeente substantiële revenuen genereert, dan dient de lokale omgeving mee te profiteren. Ten eerste zal de initiatiefnemer de mogelijkheid tot lokaal eigendom moeten verkennen. In het Klimaatakkoord is afgesproken dat 50% van de productie van een zonnepark in handen komt van de lokale omgeving. Hoewel hier lokaal van mag worden afgeweken, streven de gemeenten hier wel naar. Wanneer er niet volledig voldaan wordt aan 50% lokaal eigendom, dan zal de initiatiefnemer een financiële bijdrage moeten storten in een omgevingsfonds. Vanwege schaalvoordelen leveren grotere zonneparken meer winst op. Om die reden zal de bijdrage aan het omgevingsfonds *relatief* groter worden naarmate het initiatief groter is (zie paragraaf 5.3.2. voor de exacte bedragen). Belangrijk is dat het aandeel lokaal eigendom van de bijdrage aan het omgevingsfonds mag worden afgetrokken. Op die manier is er voor de initiatiefnemer een duidelijke drijfveer om in te zetten op lokaal eigendom. De vermelde bedragen dienen als nadrukkelijk uitgangspunt voor de onderhandelingen tussen de lokale omgeving en de ontwikkelaar. De uitkomsten hiervan dienen te worden vastgelegd in een anterieure overeenkomst.

Wanneer er sprake is van een omgevingsfonds, dan komt het in handen van de lokale omgeving. Hoe het fonds precies wordt beheerd, is afhankelijk van de wensen van inwoners. Meerdere organisatievormen zijn mogelijk. Aan de besteding van het fonds zitten wel enkele voorwaarden. Zo moeten projecten bijdragen aan leefbaarheid van de lokale omgeving. Waar mogelijk dragen projecten ook bij aan de duurzaamheid en ecologische kwaliteit van de omgeving. Projecten en initiatieven op het gebied van energiebesparing, duurzame energie en/of verduurzaming, die tevens een maatschappelijk belang dienen, worden aangemoedigd.

De ontwikkelaar legt in een participatieplan vast hoe het inzet op zowel proces- als financiële participatie. De initiatiefnemer is vrij in de manier waarop het de Mienskip wil betrekken (bv. informatiebijeenkomsten of deur-aan-deur), maar de gemeente beoogt wel toehoorder te zijn in dit soort processen. Voordat een initiatief kenbaar wordt gemaakt, gaat de gemeente met de ontwikkelaar om tafel om een plan van aanpak rond participatie te bespreken. Wanneer de gemeente akkoord gaat met het plan van aanpak, dan mag de initiatiefnemer het traject van proces- en financiële participatie starten. De uitkomsten van dit traject worden omschreven in een definitief participatierapport. Aan de hand hiervan beoordeelt de gemeente de mate van participatie, hetgeen integraal wordt afgewogen tegenover o.a. de ruimtelijke criteria.

Meervoudig ruimtegebruik

In het kader van efficiënt en zorgvuldig ruimtegebruik worden vormen van meervoudig ruimtegebruik extra toegejuicht. Wel dient bij de afweging voor mogelijkheden voor meervoudig ruimtegebruik nadrukkelijk rekening gehouden te worden met de landschappelijke inpasbaarheid. Initiatieven in treden 2 en 3 moeten zijn voorzien van een analyse naar mogelijkheden voor meervoudig ruimtegebruik, rekening houdend met het landschappelijk inpassingskader en de functionele mogelijkheden voor meekoppeling.

Netcapaciteit

Vanwege de eventuele beperkende werking van de beschikbare netcapaciteit dient een initiatiefnemer voor een zonne-energieinitiatief vroegtijdig af te stemmen met andere initiatiefnemers en met de netbeheerder om de haalbaarheid/uitvoerbaarheid duidelijk te hebben. Bij indiening van een initiatief bij de gemeente moet blijken dat het voorgenomen project uitvoerbaar is (afstemming met netbeheerder aantoonbaar).

Tot slot

Bovengenoemde beleidsonderdelen vormen tezamen de voeding voor een integrale beoordeling van de gemeente met betrekking tot zonne-energieinitiatieven. In hoofdstuk 8 van het beleidskader is een haalbaarheidsschema weergegeven op basis waarvan via de verschillende beleidsonderdelen de kansen voor een beoogd zonne-energieinitiatief kunnen worden verkend c.q. ingeschat. Om meer duidelijkheid te geven in het gewenste proces met betrekking tot de ontwikkeling van zonne-energieinitiatieven, is in hoofdstuk 9 een processchema weergegeven..

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Over de afgelopen decennia is sprake van een groeiend besef dat men voor zijn energiebehoefte zijn basis moet leggen in hernieuwbare energiebronnen. Binnen de zogeheten 'energiemix' (verschillende vormen van hernieuwbare energieopwekking) kan zonne-energie gezien worden als een thema in opkomst. Duidelijk is dat deze vorm van duurzame energie een belangrijke bijdrage zal geven aan de totale energietransitie. Op verschillende overheidsniveaus worden en zijn op het thema van zonne-energie inmiddels ambities uitgesproken en bijbehorende uitvoeringsprogramma's ontwikkeld. Ook op het niveau van Noardeast-Fryslân en Dantumadiel bestaat behoefte om bij te dragen aan deze ambities, en beleid te ontwikkelen op het gebied van zonne-energie. Deze behoefte wordt versterkt door het feit dat er de afgelopen periode al meerdere zonne-energie-initiatieven kenbaar zijn gemaakt bij de gemeente en om een zorgvuldig beoordelingskader vragen. Om deze redenen is deze beleidsnotitie opgesteld. Via deze beleidsnotitie wordt vorm gegeven aan de gemeentelijke (beleids)uitgangspunten omtrent opwekking van zonne-energie.

Zonnepanelen op daken is een vorm van zonne-energieopwekking die tegenwoordig al vrij veel voorkomt en maatschappelijk (grotendeels) geaccepteerd lijkt te zijn. Echter, om (voldoende) ruimte te geven aan het behalen van de gestelde zonne-energieopgave willen de gemeenten Noardeast-Fryslân en Dantumadiel ook zorgvuldig kijken naar mogelijkheden voor grondopstellingen van zonnepanelen. Deze beleidsnotitie behandelt de gemeentelijke kaders voor zowel dakopstellingen als verschillende vormen van grondopstellingen.

1.2 Doelstelling

Noardeast-Fryslân en Dantumadiel zijn voorstander van duurzame ontwikkelingen, ook in de vorm van opwekking van duurzame energie. Gelet op het feit dat een significant aandeel van de totale duurzaamheidsopgave door opwekking van zonne-energie gestalte zal (moeten) krijgen en het feit dat hier al velerlei concrete initiatieven voor zijn binnengekomen, wordt specifiek een breed afgestemd zonne-energiebeleid nagestreefd. Hiermee willen we onze ambities op het gebied van zonne-energie vormgeven en geven we binnen zorgvuldige kaders sturing en ruimte aan zonne-energieontwikkelingen.

Het doel van voorliggend beleidsnotitie is zodoende tweeledig.

- Primair geeft de beleidsnotitie een duidelijk beeld van de gemeentelijk beleid met betrekking tot het thema zonne-energie voor de gemeente Noardeast-Fryslân en de gemeente Dantumadiel. Dit beleid hangt in essentie sterk aan de gemeentelijke zonne-energieopgave die beide gemeenten voor zichzelf zien.
- De geformuleerde beleidsuitgangspunten leiden vervolgens tot een concreet beoordelingskader voor bestaande en nieuwe initiatieven met betrekking tot zonne-energie (in het kader van een planologische afweging). Daarnaast is het geformuleerde beleid een opmaat voor het formuleren van nieuwe planologische regelingen (bestemmingsplannen c.q. omgevingsplan etc.) met betrekking tot het thema zonne-energie.

1.3 Beleidsafbakening

Duidelijk is dat zonne-energie één component is binnen de bredere duurzaamheidscontext en dat de specifieke ambitie voor de opwekking van zonne-energie samenhangt met de bredere duurzaamheidsambities (de energiemix). Desalniettemin staat in deze beleidsnotitie het thema 'zonne-energie' centraal. Belangrijke reden hiervoor is dat, zoals gezegd, naar verwachting de opwekking van zonne-energie een nadrukkelijke bijdrage in de totale duurzaamheidsambitie zal (moeten) leveren. Dit volgt voornamelijk uit het feit dat er momenteel beperkte beleidsruimte is voor windenergie, en dat andere technieken voor opwekking van energie via hernieuwbare bronnen (nog) niet uitontwikkeld en/of (nog) niet toepasbaar zijn op grote schaal. Daarnaast worden momenteel voornamelijk duurzaamheidsinitiatieven met betrekking tot (grond)opstellingen van zonne-energie ontplooid binnen de gemeente, wat een extra aanleiding geeft om vooralsnog een stevige rol te zien voor zonne-energie.

Het gemeentelijk beleid volgt in hoofdlijnen het provinciaal beleid ten aanzien van zonne-energie (zie paragraaf 2.2). Onderhavige beleidsnotitie is daarmee vooral te beschouwen als een nadere gemeentelijke uitwerking van deze beleidslijn. In de uitwerking kan mogelijk behoefte blijven bestaan voor het ter hand nemen van het provinciaal beleid en nader overleg (op casusniveau) met de provincie.

1.4 Evaluatie

De beleidsnotitie schetst de zonne-energieopgave voor beide gemeenten voor 2025 en 2050. Onderhavig beleid heeft in dat verband de horizon tussentijds op 2025 en uiteindelijk op 2050 gezet. Deze notitie betreft echter een beleidsinzet per 2020 vanuit de huidige tijdsgeschiedenis en inzichten en kan de komende jaren wijzigen, afhankelijk van de ontwikkelingen op duurzaamheidsvlak (de RES en de energiemix). Het voornemen is dan ook om in ieder geval in 2025, 2040 en 2050 (of zoveel eerder indien gewenst) te monitoren in hoeverre de opgave is behaald, de opgave nog gehanteerd of juist bijgesteld moet worden en of de bijbehorende beleidsuitgangspunten gehandhaafd of gewijzigd moeten worden.

1.5 Leeswijzer

In het volgend hoofdstuk (Hoofdstuk 2) wordt de gemeentelijke zonne-energieopgave voor Noardeast-Fryslân en Dantumadiel in beeld gebracht. Ook gaat dit hoofdstuk in op de rolopvatting van de gemeenten binnen de opgave.

In hoofdstuk 3 volgt een uiteenzetting van vier te onderscheiden vormen van zonne-energieopwek (tredes). Voor elke opwekvorm worden de beleidsuitgangspunten benoemd, en via de zogenaamde 'Zonneladder' worden ze in hiërarchie geplaatst. Ook wordt in dit hoofdstuk de 'visiekaart zonne-energie' weergegeven. Deze kaart geeft aan welk 'beoordelingsregime' voor zonne-energie-initiatieven geldt., en maakt zo in basis inzichtelijk welke kansrijke locaties er zijn voor zonne-energie-initiatieven in Noardeast-Fryslân en Dantumadiel.

In hoofdstuk 4 wordt het landschappelijk beoordelingskader nader besproken. Per landschapstype (zoals weergegeven op de visiekaart) wordt –met verwijzing naar bijlage 3- het kader voor landschappelijke aanvaardbaarheid en inpassing besproken.

Hoofdstuk 5 gaat in op het aspect van 'proces- en financiële participatie' bij zonne-energie-initiatieven. De eis van maatschappelijk draagvlak en participatie wordt gekoppeld aan de in hoofdstuk 3 uitgesplitste ruimtelijke vormen (tredes) van zonne-energieopwek.

In hoofdstuk 6 wordt het aspect 'meervoudig ruimtegebruik' bij zonne-energieopwek behandeld, bovenal als inspiratie voor de planvorming van zonne-energie-opwek, maar tevens als medebepaler in de totaalbeoordeling van zonne-energieinitiatieven.

Hoofdstuk 7 bespreekt de technische voorwaarden en kanttekeningen die gepaard gaan met zonne-energieopwekking.

In hoofdstuk 8 is tot slot een stroomschema opgenomen op basis waarvan een initiatiefnemer snel de kansen voor zijn/haar zonne-energieinitiatief kan inschatten en de relevante beleidsuitgangspunten met betrekking tot dat initiatief tot zich kan nemen.

In onderliggend beleidsnotitie zijn, waar mogelijk, concreet geformuleerde beleidsuitgangspunten expliciet zichtbaar gemaakt door plaatsing in een groen kader.

2 Opgave zonne-energie voor Noardeast-Fryslân en Dantumadiel

2.1 Inleiding

Wat is eigenlijk de opgave waar Noardeast-Fryslân en Dantumadiel voor staan ten aanzien van duurzame energie en in het bijzonder zonne-energie? In dit hoofdstuk wordt op basis van de internationale, nationale, provinciale en regionale ambities met betrekking tot duurzame energie, en gelet op onze eigen energiebehoefte voor nu en in de toekomst, de gemeentelijke duurzaamheidsopgave voor Noardeast-Fryslân en Dantumadiel bepaald. Aan de hand van een reëel zonne-energiepercentage binnen de energiemix wordt vervolgens de zonne-energieopgave voor Noardeast-Fryslân en Dantumadiel in beeld gebracht. Ook gaat dit hoofdstuk in op de rolopvatting van de gemeenten binnen deze opgave.

2.2 Contextbepaling

Internationaal en nationaal

Nederland heeft vanuit de Europese Unie een doelstelling dat in 2023 16% van het energieverbruik afkomstig moet zijn van hernieuwbare energiebronnen. In 2015 is met het 'Akkoord van Parijs' een internationaal verdrag gesloten om de opwarming van de aarde te beteugelen. Belangrijke component daarin is het terugdringen van het gebruik van fossiele brandstoffen, aangezien dit een belangrijke oorzaak is van de overmatige CO₂-uitstoot. Op rijksniveau is vanuit het kabinet het nationale Klimaat-akkoord aan de Tweede Kamer aangeboden, de Nederlandse bijdrage aan het 'Akkoord van Parijs'.

In juni 2018 heeft Nederland de volgende ambitie vastgelegd in de Klimaatwet: 49% van de CO₂-reductie moet in 2030 zijn gerealiseerd en in 2050 moet de uitstoot met 95% gereduceerd zijn ten opzichte van 1990. Hoe Nederland deze ambitie kan waarmaken, wordt uitgewerkt in het Nationaal Klimaatakkoord. De ruimtelijke inbedding wordt regionaal en decentraal ingevuld via de Regionale Energie Strategieën (RES)¹. Het hoofddoel van de RES is om landelijk 35 TWh aan duurzame opwek te realiseren in 2030. Het betreft alleen de duurzame energie op land en alleen de grootschalige projecten, d.w.z. projecten met een groter vermogen dan 15 kW. Binnen de RES geldt de provincie Friesland als één regio. De opgave die Noardeast-Fryslân en Dantumadiel rest, is dus sterk afhankelijk van de Friese ambities binnen de RES. Aan de andere kant kunnen de gemeenten op basis van hun eigen ambities natuurlijk altijd meer doen dan de RES van hen vraagt. In maart 2021 is duidelijk wat de Friese RES-opgave wordt. Hoewel de RES een grote impact heeft op de opgave voor de gemeenten, worden haar doelen in deze beleidsnotitie nog niet meegenomen in de doorrekening van de gemeentelijke opgaven voor zonne-energie. De opgave vanuit de RES is op dit moment simpelweg te onduidelijk. In latere versies van dit beleid, zal dit waarschijnlijk wel worden meegenomen.

Al in de Klimaatagenda (oktober 2013, actielijn 6) vraagt de rijksoverheid aan gemeenten en provincies om hun *'toetsingskaders voor vergunningverlening aan te passen'* en om *'in hun ruimtelijke plannen voldoende ruimte voor hernieuwbare energie op te nemen'*, en aldus de integrale afweging te maken tussen energie en andere functies.

In 2013 heeft het rijk in het Energieakkoord afgesproken dat jaarlijks een energiebesparing van 1,5% ten opzichte van het voorgaande jaar wordt behaald.

-
- ¹ RES - Hierin moet duidelijk worden hoe invulling gegeven wordt aan de opgave hernieuwbare elektriciteitsproductie op land. Deze methode biedt regio Friesland de mogelijkheid om samen met stakeholders de ruimtelijke opgave lokaal in te passen. Daarbij wordt een afweging gemaakt tussen betrouwbaarheid en betaalbaarheid van de energievoorziening, ruimtelijke kwaliteit en andere (lokale) overwegingen.

Provinciaal

De provincie wil in **2050 100%** onafhankelijk zijn van fossiele brandstoffen². Er lijkt zich op provinciaal niveau een verdere stappenplan daartoe aan te tekenen: 16% in 2020, 25% in 2025 en 33% in 2030³. De provinciale doelstellingen ten aanzien van duurzame energie in de vorm van zonnestroom bedraagt 500MW (= +/- 1.530 TJ) in 2020 naar 1.300 MW (= +/- 3.978 TJ) in 2025.

Ten aanzien van zonne-energie heeft de provincie reeds haar ambities vertaald naar meer concrete beleidsuitgangspunten. Dit is ten eerste vormgegeven via de notitie 'Sinnestroom 2012-2015', maar de provinciale beleidsuitgangspunten zijn inmiddels verruimd aan de hand van de notities 'Romte foar Sinne' (2015) en 'Sinnefjilden yn it lânskip' (2017), met een vertaling daarvan in de Verordening Romte. Naast zonne-energieopwekking op daken, op erfniveau en in Bestaand Stedelijk gebied wordt onder voorwaarden ruimte geboden voor meer grootschalige opwekking via zonne-energieopstellingen 'op de grond' aangrenzend en nabij bestaand stedelijk gebied. In de Verordening Romte is dit als volgt opgenomen:

Artikel 9.4 Opstellingen voor zonne-energie

1. *Een ruimtelijk plan in het landelijk gebied kan slechts voorzien in een opstelling voor zonne-energie:*
 1. *aansluitend op bestaand stedelijk gebied van een stad of dorp of als onderdeel van een uitbreidingslocatie, of nabij bestaand stedelijk gebied, mits het zonnepark een redelijke aansluiting heeft of krijgt op het stedelijk weefsel van stad of dorp;*
 2. *op het bouwperceel van een bestaand agrarisch of niet-agrarisch bedrijf, van een bestaande maatschappelijke voorziening of van een bestaande woning, mits het op te stellen vermogen is gericht op de energiebehoefte die samenhangt met de bestaande functie van dat perceel;*
 3. *op gronden met een bestemming voor bestaande nutsvoorzieningen of gronden die eerder zijn bestemd en gebruikt voor nutsvoorzieningen maar waarop de bestemming nutsvoorzieningen inmiddels niet meer van toepassing is;*
 4. *op gronden met een bestemming voor infrastructuur voor weg, spoor, water en vliegverkeer, voor zover het niet gaat om historische infrastructuur en groen grasdijklichamen, zoals benoemd en aangewezen in de Structuurvisie Grutsk op 'e Romte;*
 5. *op gronden die deel uitmaken van de ecologische hoofdstructuur of zijn aangewezen als natuurgebieden buiten de ecologische hoofdstructuur op de van deze verordening deel uitmakende kaart Natuur, alleen voor zover de opstelling wat betreft functie en vermogen is gericht op de energiebehoefte die samenhangt met het fysieke beheer en onderhoud van dat natuurgebied.*
2. *In afwijking van het eerste lid, onder a, kan een opstelling voor zonne-energie worden toegestaan op een locatie die niet aansluit op stedelijk gebied, mits aangetoond wordt dat deze naar redelijke verwachting van gemeente en provincie binnen tien jaar onderdeel zal uitmaken van de stedelijke woon- of werkuitbreiding of daarop zal aansluiten.*
3. *In een ruimtelijk plan op de Waddeneilanden kan worden afgeweken van het gestelde in het eerste lid, onder a en e.*
4. *In afwijking van het bepaalde in het eerste lid onder d, is een opstelling op historische infrastructuur en groene grasdijklichamen mogelijk, mits de opstelling in omvang beperkt blijft, de historische en landschappelijke kwaliteiten, waaronder het groene karakter van de dijk, voorop blijven staan en de specifieke behoefte om een opstelling te plaatsen op die locatie is onderbouwd.*
5. *In afwijking van het bepaalde in artikel 9.4.1 lid 1 kan een opstelling voor zonne-energie worden toegestaan op gronden die zijn bestemd of eerder zijn bestemd voor zandwinning, mits deze geen onderdeel uitmaken van de ecologische hoofdstructuur op de van deze verordening deel uitmakende kaart Natuur en de opstelling voor zonne-energie geen onevenredige afbreuk doet aan de natuurlijke waarden van het gebied.*
6. *Bij toepassing van het eerste lid, onder a, het tweede, derde en vierde lid worden de locatie van de opstelling en de omvang daarvan in de plantoelichting onderbouwd op grond van:*
 1. *de gemeentelijke ambitie inzake zonne-energie,*

² Bron: provinciale Beleidsbrief Duurzame Energie 2017

³ Bron: 'Ontwerp-omgevingsvisie 'De Romte Diele' (18 december 2018), 'Vernieuwen in vertrouwen, Geluk op 1, Bestuursakkoord 2019-2023'

2. de daaraan verbonden analyse van en visie op mogelijkheden binnen en buiten bestaand bebouwd gebied,
 3. de energiebehoefte van een kern, of van enkele samenwerkende kernen en de mogelijkheid van participatie van bewoners, en
 4. aard en schaal van een kern.
7. Bij toepassing van het eerste tot en met vijfde lid wordt in de plantoelichting onderbouwd dat de opstelling inpasbaar is binnen de landschappelijke en cultuurhistorische kernkwaliteiten en wordt een ruimtelijk inrichtingsplan opgesteld, waarvan de uitvoering zo nodig als voorwaardelijke bepaling in het ruimtelijk plan is opgenomen.

Naast duurzame opwek zet de provincie vooral ook in op energiebesparing. In de ontwerp-omgevingsvisie wordt een 20% energiebesparing in 2020 ten opzichte van 2010 nagestreefd, en in het bestuursakkoord een 25%-energiebesparing in 2030 ten opzichte van 2010.

ANNO

Binnen het samenwerkingsverband ANNO (Agenda Netwerk Noordoost) is een Basisdocument Energietransitie Anno en een Uitvoeringsprogramma 2017-2020 opgesteld. In 2017 zijn door de colleges van de voormalige gemeenten Dongeradeel, Kollumerland, Ferwerderadiel, Dantumadiel tezamen met de gemeenten Achtkarspelen en Tytsjerksteradiel deze stukken vastgesteld. In het basisdocument is de ambitie neergezet dat voor **2025 40%** van de energie duurzaam wordt opgewekt.

2.3 Wat ligt er (al) aan gemeentelijk beleid?

Op gemeentelijk niveau hebben alleen de voormalige gemeenten Dongeradeel en Kollumerland c.a. beleidsuitgangspunten ten aanzien van duurzaamheid en zonne-energie geformuleerd.

Dongeradeel kende -in aansluiting op het Energie-akkoord Noord-Nederland (2007)- een 'Duurzaamheidsnotitie Dongeradeel 2012–2015' met als specifiek thema 'duurzame energie' en bijbehorende geformuleerde projecten, o.a. met betrekking tot de ontwikkeling van Sinnegreides. Gelet op dit laatste is in 2013 een Locatieonderzoek Sinnegreides Dokkum uitgevoerd.

De voormalige gemeente *Kollumerland c.a.* heeft in haar 'Energievisie' (2007) in eerste instantie de ambitie uitgesproken energieneutraal te willen zijn in 2020 (Energie neutraal houdt in dat alle energie die gebruikt wordt, duurzaam wordt opgewekt), met als extra punt dat de benodigde duurzame energie binnen de gemeentegrenzen moet worden opgewekt. In 2016 zijn uitgangspunten voor ruimtelijk beleid met betrekking tot zonne-energie geformuleerd. Daarbij is in 2016 de eerder gestelde gemeentelijke ambitie van een *energie*neutrale gemeente in 2020 veranderd in een -verder reikende- ambitie van een *klimaat*neutrale gemeente in 2020 (klimaatneutraal: geen uitstoot van broeikasgassen (m.b.t energie, verkeer en bedrijven)).

Voor het gehele gemeentelijke grondgebied van Noardeast-Fryslân en Dantumadiel geldt de behoefte om op basis van bovengenoemde context en opgave nieuw actueel beleid ten aanzien van zonne-energie op te stellen.

Noardeast-Fryslân en Dantumadiel willen hun bijdrage leveren aan het behalen van de zonne-energieambities op internationaal, nationaal, provinciaal, regionaal en gemeentelijk niveau. Om deze reden committeren wij ons aan de volgende ambities, zoals ook genoemd in de contextbepaling:

- Anno-opgave: in 2025 is 40% van de totale energiebehoefte duurzaam opgewekt.
- Nationale en provinciale opgave: in 2050 is 100% van de totale energiebehoefte duurzaam opgewekt.

Op basis van deze ambities kan een duidelijk beeld van de gemeentelijke duurzaamheid- en zonne-energieopgave worden gegeven. Deze gemeentelijke opgave zal vervolgens de rode draad vormen in de verdere voorstellen voor gemeentelijke beleidskeuzes en –overwegingen.

2.4 Wat verbruiken we in Noardeast-Fryslân en Dantumadiel aan energie?

Onze duurzaamheidsopgave willen we graag koppelen aan ons eigen energieverbruik. Hier staan wij als gemeenten immers ook voor aan de lat om daarvan tijdig het afgesproken aandeel duurzaam op te wekken.

Uit de Klimaatmonitor komen onderstaande gegevens ten aanzien van energieverbruik in onze gemeenten. Hierbij zijn alle sectoren meegeteld (gebouwde omgeving, verkeer en vervoer, industrie, energie, afval, water, landbouw, bosbouw en visserij).

Energiebehoefte 2016 en aandeel duurzame opwek	
	Totaal verbruik (TJ) 2016
Noardeast-Fryslân	3.310 TJ
Dantumadiel	1.139 TJ

Klimaatmonitor (2016)

2.5 Wat kunnen we besparen aan energie?

Energie die niet gebruikt wordt, hoeft ook niet opgewekt te worden. Wij zetten in de eerste lijn graag in op energiebesparing, alvorens een duurzame opwek van energie na te streven (trias energetica).

Naar verwachting worden er de komende jaren in toenemende mate energiebesparende maatregelen getroffen, zowel bij huishoudens als bij bedrijven. Derhalve is in de analyse - naast een scenario met 0% energiebesparing per jaar als ijkpunt - rekening gehouden met twee energiebesparende scenario's, voor de periode tot 2050. Eén waarbij 1,5% energie per jaar bespaard wordt t.o.v. het voorgaande jaar (conform de afspraak Energieakkoord) en één waarbij 2% energie per jaar bespaard wordt t.o.v. het voorgaande jaar (plusmodel). Dit resulteert in de onderstaande ontwikkeling van de energiebehoefte. Hierbij is geen rekening gehouden met een volledig gasloze samenleving.

Energiebehoefte in 2025 met besparingsscenario's			
	0% energiebesparing per jaar (tot 2025)	1,5% energiebesparing per jaar (tot 2025)	2% energiebesparing per jaar (tot 2025)
Noardeast-Fryslân	3.310 TJ	2.889 TJ	2.760 TJ
Dantumadiel	1.139 TJ	994 TJ	950 TJ

Energiebehoefte in 2050 met besparingsscenario's			
	0% energiebesparing per jaar (tot 2050)	1,5% energiebesparing per jaar (tot 2050)	2% energiebesparing per jaar (tot 2050)
Noardeast-Fryslân	3.310 TJ	1.980 TJ	1.665 TJ
Dantumadiel	1.139 TJ	681 TJ	573 TJ

Noardeast-Fryslân en Dantumadiel nemen voor de opgavebepaling de energiebesparingsafspraken van 1,5% per jaar uit het Energieakkoord als uitgangspunt.

2.6 Welk deel moeten we volgens de ambities duurzaam opwekken in 2025 en 2050?

Uitgaande van een jaarlijkse energiebesparing van 1,5% geldt de volgende duurzaamheidsopgave voor 2025 en 2050:

Totale duurzaamheidsopwek voor 2025 en voor 2050	
	2025 (40% duurzame opwek)
	2050 (100% duurzame opwek)

Noardeast-Fryslân	1.156 TJ	1.980 TJ
Dantumadiel	398 TJ	681 TJ

Bovengenoemde opgave heeft nadrukkelijk betrekking op de totale duurzame energieopwek van Noardeast-Fryslân en Dantumadiel (de totale 'energiemix').

2.7 Wat is het opwekaandeel voor specifiek zonne-energie?

Het in paragraaf 2.6 weergegeven beeld ziet nadrukkelijk op de totale duurzaamheidsopwek. De gemeente zet bij het halen van de totale duurzaamheidsopwek in op een afgestemde energie-mix van meerdere duurzame elektriciteitsopwekkers. Op dit moment zijn dat voornamelijk zonnepanelen, windmolens en biomassa en -vergisting. Onder invloed van (technologische) ontwikkelingen zijn wellicht andere opties mogelijk in de toekomst.

De Klimaatmonitor stelt dat in 2050 de energiemix bestaat uit 60% elektrisch en 40% warmte. De helft van de elektriciteit zou moeten worden opgewekt door zon en de helft door wind. Wij gaan er in deze beleidsnotitie dan ook vanuit dat zonne-energie 30% van de totale duurzaamheidsopwek voor haar rekening zal nemen.

Noardeast-Fryslân en Dantumadiel nemen voor de bepaling van de zonne-energieopgave voor 2025 en 2050 een aandeel voor zonne-energie binnen de totale energiemix van **30%** als uitgangspunt.

Dit percentage van 30% achten wij voor nu reëel en aannemelijk, gelet ook op het volgende:

De opwekkingshoeveelheid vanuit biomassa is beperkt vanwege de verbondenheid aan de agrarische bedrijvigheid en de biomassa-/mestproductie. Daarnaast bestaat er bij het opwekken van energie uit biomassa onzekerheid over de werkelijke emissiereductie, waardoor veelal sprake is van een beperkt maatschappelijk draagvlak voor deze opwekvariant.

Voor windmolens is er momenteel beperkte beleidsruimte op provinciaal niveau, al lijkt de realisatie van kleine windmolens (tot 15m hoogte) ruimte te krijgen binnen toekomstig provinciaal beleid⁴. Mogelijk zal 'wind' dan ook een behoorlijk aandeel kunnen hebben in het behalen van de gemeentelijke opgave.

Opwek van zonne-energie is momenteel erg actueel en in opkomst, getuige ook de binnenkomende initiatieven op dit vlak. Hoewel ook voor de opwek van zonne-energie op provinciaal niveau beleidskaders gelden, is er binnen die beleidskaders ruimte om initiatieven voor de opwek van zonne-energie te ontplooiën, en hier op gemeentelijk niveau eigen kaders en voorwaarden voor te ontwikkelen.

Zonne-energieopwek (aandeel 30%) voor 2025 en voor 2050		
	2025 (40% duurzame opwek)	2050 (100% duurzame opwek)
Noardeast-Fryslân	347 TJ	594 TJ
Dantumadiel	119 TJ	204 TJ

2.8 Wat hebben we nu al aan zonne-energie opgewekt, en wat is de restopgave?

Zonne-energieopgave voor 2025 en 2050			
	Waarvan opgewekt via 'Zonnestroom' (2018)*	Restopgave tot 2025 (40% duurzame opwek)	Restopgave tot 2050 (100% duurzame opwek)
Noardeast-Fryslân	91 TJ	+ 256 TJ	+ 503 TJ
Dantumadiel	16 TJ	+ 103 TJ	+ 188 TJ

⁴ 'Vernieuwen in vertrouwen, Geluk op 1, Bestuursakkoord 2019-2023'

Ter illustratie: volgens het CBS is het gemiddeld jaarlijks verbruik per Nederlands huishouden zo'n 3.300 kWh (0,01188 TJ).

* Berekend op basis van gegevens Liander betreffende aansluitingen boven 15 kW, aangevuld met gegevens Klimaatmonitor betreffende zonnestroom op woningen.

2.9 Opgave verder in beeld gebracht

De bovengenoemde zonne-energieopgave voor 2025 en 2050 leidt tot het volgende indicatieve beeld. Hierbij is gebruik gemaakt van de volgende kengetallen:

- In Nederland kan in algemeenheid gesteld worden dat 1 Wattpiek (Wp) een opbrengst heeft van circa 0,85 kWh per jaar.
- 1 kWh staat gelijk aan 3,6 MJ (0,0000036 TJ).
- Het gemiddelde formaat van een zonnepaneel is 1 meter bij 1,65 meter en het standaard vermogen is 300 Wp. Per jaar levert een zonnepaneel gemiddeld 255 kWh zonnestroom op. Dat is 918 MJ (0,000918 TJ) per zonnepaneel.
- Gemiddeld wordt gerekend met 0,8 MW per hectare aan zonnenvelden (rekening houdende met noodzaak voor voldoende ruimte rondom en tussen de zonnepanelen. Omgerekend is dat 2,448 TJ per hectare.

Indicatief beeld van de zonne-energieopgave tot 2025			
	Opgave voor 2025 (TJ)	Hoeveel extra zonnepanelen? (1x1,65m)	Hoeveel extra ha aan zonnepanelen?
Noardeast-Fryslân	+ 256 TJ	+ 278.867	+ 105 ha
Dantumadiel	+ 103 TJ	+ 112.200	+ 42 ha

Indicatief beeld van de zonne-energieopgave tot 2050			
	Opgave voor 2050 (TJ)	Hoeveel extra zonnepanelen? (1x1,65m)	Hoeveel extra ha aan zonnepanelen?
Noardeast-Fryslân	+ 503 TJ	+ 547.930	+ 205 ha
Dantumadiel	+ 188 TJ	+ 204.793	+ 77 ha

Ter illustratie:

- Noardeast-Fryslân heeft een oppervlak van 51.640 ha (37.470 ha. land).
- Dantumadiel heeft een oppervlak van 8.753 ha (8.541 ha. land).

2.10 Welk deel van de opgave kan worden behaald bij volledige benutting van geschikte daken voor dakopstellingen?

Er zijn gegevens van zoninstralingskaarten en kadastrale gegevens beschikbaar gekomen⁵ welke een indicatie geven van het geschikt dakoppervlak ten behoeve van de plaatsing van zonnepanelen in de gemeente Noardeast-Fryslân en Dantumadiel. Naar aanleiding van het totale geschikte dakoppervlak per gemeente is aan de hand van eerder genoemde kengetallen het potentieel opwekvermogen via 'zon op dak' inzichtelijk te maken.

Potentieel opwekvermogen op dak (TJ)			
	Geschikt dakoppervlak (m2)	Aantal zonnepanelen	Potentieel opwekvermogen op dak (TJ)
Noardeast-Fryslân	1.472.800	892.606	819,4 TJ
Dantumadiel	467.600	283.394	260,2 TJ

⁵ Bron: MAPgear, GEO Apps & Services

Op basis van bovenstaande tabel zou de volledige zonne-energieopgave voor 2050 via dakopstellingen behaald kunnen worden. Er zijn echter de nodige voorbehouden aan te tekenen. In de praktijk zal het benutten van de volledige dakpotentie van beide gemeenten echter moeilijk haalbaar zijn, aangezien dit vraagt om een volledige participatie van de eigenaren. Daarnaast geldt dat het geschikt dakoppervlak bepaald is aan de hand van dakoriëntatie en -oppervlak; de draagkracht en dakconstructie evenals de mogelijk aanwezige cultuurhistorische en ruimtelijke waarden die zich tegen dakopstellingen kunnen verzetten, zijn hier niet in meegenomen. Gelet op bovenstaande aspecten is het niet realistisch om van het in de tabel genoemde volledige dakpotentieel uit te gaan. Ter illustratie is ervoor gekozen dit toch in deze beleidsnotitie op te nemen.

2.11 Welke rol ziet de gemeente voor zichzelf binnen de opgave?

Binnen de duurzaamheidsopgave ziet Noardeast-Fryslân en Dantumadiel voor zichzelf de volgende rol weggelegd:

- De gemeenten Noardeast-Fryslân en Dantumadiel willen zo weinig mogelijk zonne-energie-initiatieven op voorhand uitsluiten, maar op basis van ruimtelijke en maatschappelijke aanvaardbaarheid maatwerk leveren en evenwichtig beleid voeren.
- Door beleidsmatig mogelijkheden te bieden voor zonne-energie-initiatieven is de verwachting dat een belangrijke bijdrage aan de ambitie voortkomt vanuit de particuliere markt. De gemeenten Noardeast-Fryslân en Dantumadiel nemen bovenal een faciliterende rol in. Initiatiefnemers moeten vooral zelf een passend initiatief kunnen presenteren.

2.12 Wet Bibob

De toenemende aandacht voor duurzame vormen van energieopwekking, in het bijzonder (grote) zonneparken, zorgt voor een mogelijk nieuw werkveld voor personen die zich bezighouden met georganiseerde criminaliteit. In een groeiende en economisch interessante markt is het risico op subsidiefraude, belastingfraude en/of uiteindelijk gedupeerde particuliere investeerders aanwezig.

Ondanks dat de verduurzaming van energieopwekking en daarmee het ontstaan van initiatieven voor zonne-energieopwekking een toe te juichen ontwikkeling is, vinden Noardeast-Fryslân en Dantumadiel het ook van belang om waakzaam te blijven op mogelijk ondermijnende risico's die deze nieuwe markt met zich mee kan brengen. Om die reden zal de gemeente als volgt handelen, zoals ook in haar eigen Bibob-beleid is vastgelegd:

- De gemeenten Noardeast-Fryslân en Dantumadiel toetst aan de **Wet Bibob** bij binnenkomende omgevingsvergunningen (bouwen), bij verkoop van gemeentelijke grond en bij erfpacht ten aanzien van de realisatie van grondgebonden zonnepanelen c.q. zonneparken.
- Van initiatiefnemer(s) wordt door de gemeente gevraagd het Bibob-formulier in te vullen. Dit formulier wordt in eerste aanleg door de gemeente getoetst (eigen onderzoek). Uit dit eigen onderzoek kan de noodzaak blijken om de toets door de zetten naar het landelijk bureau Bibob.

Door de inzet van de wet Bibob kan inzicht verkregen worden in de zeggenschap en wijze van financiering van het betreffende zonne-energieinitiatief. Op deze wijze wordt voorkomen dat de gemeente als overheid eventuele misstanden faciliteert.

3 Visie op zonne-energie

3.1 Zonneladder

Opwekking van zonne-energie kan ruimtelijk in verschillende vormen plaatsvinden. We onderscheiden:

- in de 'bebouwde context':
 - o Gebouwbonden zonnepanelen (dakopstellingen);
 - o Grondgebonden zonnepanelen binnen Bestaand Stedelijk gebied of op bestaande erven in het landelijk gebied;
- in de 'landschappelijke context':
 - o Grondgebonden zonnepanelen nabij Bestaand Stedelijk gebied of direct in aansluiting op bestaande erven in het landelijk gebied;
 - o Grondgebonden zonnepanelen in het buitengebied/landschap.

Vanzelfsprekend bestaat tussen bovengenoemde vormen verschil in de mate van ruimtelijke en maatschappelijke impact en daarmee acceptatie/wenselijkheid. De beoordeling van een concreet initiatief is daarmee sterk afhankelijk van de gekozen locatie.

Bij de beoordeling van zonne-energieinitiatieven wordt de zogenaamde 'Zonneladder' gehanteerd. De gemeente beoordeelt waar een initiatief thuis hoort op de Zonneladder. De Zonneladder brengt hiërarchie aan in het beoordelen van de geschiktheid van locaties: pas wanneer locaties op een lagere trede van de ladder voor een bepaald initiatief niet voldoende beschikbaar of geschikt zijn, komen locaties op een hogere trede in beeld. Initiatiefnemers hebben zodoende een motiveringsplicht ten aanzien van hun initiatief over het waarom dit initiatief niet gesitueerd kan worden op een locatie die meer wenselijk wordt geacht voor opwekking van zonne-energie.

3.1.1 Trede 0: Gebouwgebonden zonnepanelen (dakopstellingen)

Noardeast-Fryslân en Dantumadiel willen bewust omgaan met de beschikbare ruimte in de gemeente en de kansen voor zonne-energie. Daarom ligt de eerste voorkeur bij zonnepanelen op daken. Het wordt gezien als de optimale vorm van zorgvuldig ruimtegebruik. Door de aanwezigheid van bebouwing is de ruimtelijke impact van de zonnepanelen op het dak (in termen van ruimtebeslag) relatief klein. Deze optie is aantrekkelijk voor zowel huishoudens als bedrijven, omdat de plaatsing van zonnepanelen op daken veelal rendabel is.

Over het algemeen is voor het plaatsen van zonnepanelen op een dak geen vergunning nodig. Hiervoor gelden de volgende voorwaarden:

- De panelen worden op een dak geplaatst.
- De panelen zijn geïntegreerd met de omvormer. Als dat niet het geval is, dan moet de omvormer binnen het betreffende gebouw worden geplaatst.
- Komen de panelen op een schuin dak, dan:
 - o mogen de panelen niet uitsteken en moeten ze aan alle kanten binnen het dakvlak blijven;
 - o moeten de panelen in of direct op het dakvlak worden geplaatst;
 - o moet de hellingshoek van de panelen hetzelfde zijn als die van het dakvlak waarop de panelen gemonteerd worden.
- Komen de zonnepanelen op een plat dak, dan moeten de panelen minstens zo ver van de dakrand verwijderd blijven als de hoogte van de panelen. Is de hoogte van de panelen bijvoorbeeld 50 centimeter, dan moet de afstand tot de dakrand(en) ook minimaal 50 centimeter zijn.

Binnen de huidige vergunningsvrije regels wordt de opwekcapaciteit voor dakopstellingen niet beperkt: zolang er geschikt dakoppervlak is, kan vergunningsvrij via dakopstelling worden opgewekt.

Voor monumenten en beschermd stads- of dorpsgezichten gelden aanvullende voorwaarden met betrekking tot vergunningsvrij bouwen. Met betrekking tot monumenten mogen zonnepanelen op het dak uitsluitend zonder vergunning geplaatst worden voor zover het plaatsvindt in, aan of op een onderdeel van het monument dat uit het oogpunt van monumentenzorg geen waarde heeft, of bij een monument. Met betrekking tot beschermde stads- of dorpsgezichten mogen zonnepanelen op het dak uitsluitend zonder vergunning geplaatst worden voor zover het betrekking heeft op een verandering van de achtergevel of het achterdakvlak, mits die gevel of dat dakvlak niet naar openbaar toegankelijk gebied is gekeerd.

Voor zover dakopstellingen niet vergunningsvrij zijn, gelden de regels van het betreffende bestemmingsplan. Bij deze toetsing spelen de bestemmings- en bouwregels een rol, waaronder de eis dat de opwekcapaciteit ten dienste moet staan aan de geldende bestemming.

Voor zover het initiatief niet vergunningsvrij is of met recht in het bestemmingsplan mogelijk is, wordt dit beleidskader relevant. Beleidsmatig volgen wij de vergunningsvrije mogelijkheden c.q. de mogelijkheden die reeds in de bestaande bestemmingsplannen worden geboden. Via deze wegen wordt voldoende ruimte gegeven om dakopstellingen te realiseren.

Beleidsuitgangspunten trede 0:

- Meest gewenste vorm van opwekking zonne-energie vanwege zorgvuldig/ meervoudig ruimtegebruik, beperkte ruimtelijke impact en grote mate van maatschappelijke acceptatie;
- Alleen voor zover het initiatief niet vergunningsvrij is of niet met recht in het bestemmingsplan mogelijk is, is dit beleidskader relevant. Wij volgen de ruime vergunningsvrije mogelijkheden, en in tweede instantie de mogelijkheden die reeds in de bestaande bestemmingsplannen worden geboden.
- Voor zover niet vergunningsvrij en het bestemmingsplan het niet met recht toelaat, worden beleidsmatig dakopstellingen uitgesloten in 'beschermde stads- en dorpsgezichten', en op aangewezen '(rijks)monumenten' en karakteristieke bouwwerken (cultureel erfgoed- en monumentenbeleid bepalend voor een eventuele maatwerkbeoordeling).

3.1.2 **Trede 1: Grondgebonden zonnepanelen binnen Bestaand Stedelijk gebied of op bestaande bouwpercelen in het landelijk gebied**

Met de term 'Bestaand Stedelijk Gebied' (hierna: BSG) wordt in deze beleidsnotitie bedoeld: 'het gebied dat de bestaande of bij bestemmingsplan toegelaten en voorziene woon- of bedrijfsbebouwing waaronder mede begrepen de daarbij behorende openbare voorzieningen en verkeersinfrastructuur van een kern bevat, zoals begrensd op de bij de provinciale Verordening Romte deel uitmakende kaarten 'Begrenzing bestaand stedelijk gebied'. Deze definitie is daarmee gelijk aan de provinciale definitie van deze term. Veelal betreft het BSG de bebouwde kommen van de kernen. Met de term 'landelijk gebied' bedoelen we in dit verband het gehele gebied dat niet als BSG is aan te merken.

Met 'bouwpercelen' doelen we op 'een aaneengesloten stuk grond, waarop ingevolge de bestemmingsplan een zelfstandige, bij elkaar behorende bebouwing is toegelaten'.

In navolging op zonnepanelen op daken kunnen ook zonnepanelen als grondopstelling (op stellages) binnen Bestaand Stedelijk Gebied of op bestaande bouwpercelen in het landelijk gebied als wenselijk worden beschouwd. Aangezien het in deze variant wel zichtbaarder kan zijn en leidt tot meer ruimteslag ten opzichte van dakopstellingen, wordt deze variant op de Zonneladder op trede 1 gezet (i.p.v. trede 0). Een grondopstelling van zonnepanelen straalt een zeker industrieel/bedrijfsmatig karakter uit. Binnen BSG is sprake van een bebouwde context dat een dergelijke grondopstelling in beginsel ruimtelijk (nog) goed kan verdragen. Voor bestaande bouwpercelen in een landelijk gebied geldt ook dat hier ruimtelijk en planologisch (via het bestemmingsplan) sprake is van een gevormd afgebakend gebied met gebruiks- en bouwrechten waarbinnen grondopstellingen toelaatbaar zijn.

Zonnepanelen als grondopstelling zijn niet vergunningsvrij. Zonnepanelen als grondopstelling zijn planologisch-juridisch te kwalificeren als 'bouwwerken, geen gebouwen zijnde'. Gelet daarop zijn zonnepanelen, geplaatst op bouwpercelen, op basis van de huidige planologische regelingen in beginsel reeds toegestaan, mits het ten dienste staat aan de geldende bestemming. De eigen energiebehoefte op het bouwperceel geldt daarbij als de maximale maat voor de opwekcapaciteit van grondopstellingen. (eventuele vergunningsvrije dakopstellingen vallen buiten de beoordeling dat dit gerelateerd dient te zijn aan de energiebehoefte ter plaatse).

In het algemeen worden de plaatsingsmogelijkheden voor bouwwerken, gebouwen zijnde in de huidige bestemmingsplannen mede afhankelijk gesteld van hun gerichtheid naar openbaar gebied ten behoeve van een zorgvuldig straat- en bebouwingsbeeld (naar weg gekeerde bouwperceelsgedeelten kennen vaak beperkte(re) mogelijkheden). Bij de opstelling van de bestemmingsplannen zijn hier weloverwogen keuzes in gemaakt. Dit geldt eveneens voor de hoogtebeperking voor grondopstellingen (in de meeste bestemmingsplannen veelal beperkt tot 3m-5m). Binnen deze gemaakte afweging willen we ook de grondopstellingen binnen BSG en binnen landelijke bouwpercelen blijven faciliteren. Wij sluiten ons daarom beleidsmatig aan bij de huidige plaatsingsmogelijkheden op bouwpercelen (situering en hoogte) die de betreffende bestemmingsplannen bieden.

Voor woonpercelen wordt de eigen energiebehoefte als maximaal toegestane opwekcapaciteit beleidsmatig gevolgd, om op deze wijze te garanderen dat in de woonfunctie van bovengeschikt karakter blijft. Gelet hierop, en de beperkte omvang van de bouwpercelen zal het hier met name om kleinschalige grondopstellingen gaan.

Ten aanzien van de toelaatbare opwekcapaciteit willen wij beleidsmatig (t.o.v. de geldende bestemmingsplannen) extra ruimte bieden voor de overige bestemmingen binnen BSG dan wonen (bijvoorbeeld bedrijf, maatschappelijk etc.). Voor deze overige bestemmingen kan en mag beleidsmatig de opwekcapaciteit ruimer zijn, en meer in relatie worden gebracht met de energiebehoefte van het betreffende BSG.

Ook bij grondopstellingen op (agrarische) bedrijfsperven in het landelijk gebied mag beleidsmatig de opwekcapaciteit ruimer mag zijn dan uitsluitend voor eigen gebruik, aangezien de uitstraling van de opstellingen van zonnepanelen in essentie meer aansluit bij het karakter van (agrarische) bedrijven. De overproductie mag echter niet meer dan 50% van de eigen energiebehoefte bedragen. Het agrarische karakter c.q. het specifieke bedrijfskarakter zal door middel van bovenstaande blijven prevaleren. Door de afbakening van het (agrarisch) bouwperceel (bouwvlak) en de behoefte aan (agrarische) bedrijfsbebouwing verwachten we ook hier met name kleinschalige grondopstellingen.

Indien een agrariër/ondernemer een grotere energieopwekking nastreeft dan voornoemd, is sprake van een vestiging van een 'energiebedrijf'. Dit overstijgt zonder meer de agrarische bestemming. Beleidsmatig

vinden wij de vestiging van een energiebedrijf op een agrarisch erf onwenselijk. Een energiebedrijf hoeft niet altijd de bestaande bedrijfsbestemming van een ondernemer te overstijgen. De vestiging van een energiebedrijf op een bestaand bedrijfsperceel vraagt (mits al niet met recht mogelijk) om een maatwerkbeoordeling.

Voor grondopstellingen in het openbaar gebied zijn de mogelijkheden voor bouwwerken, geen gebouwen zijnde via de bestemmingsplannen in beginsel in omvang en type bouwwerk beperkt. Uit oogpunt van leefomgeving en maatschappelijk draagvlak zal het ook vaak ongewenst zijn om bestaand openbaar groen te benutten.

Beleidsuitgangspunten trede 1:

- Gewenste vorm van opwekking zonne-energie vanwege beperkte ruimtelijke (landschappelijke) impact;
- Zonnepanelen als grondopstelling zijn niet vergunningsvrij.

Voor zover het initiatief niet met recht in het bestemmingsplan mogelijk is, en bij het opstellen van nieuwe bestemmingsplannen c.q. het omgevingsplan gelden de volgende beleidsuitgangspunten:

- Doorloop de Zonneladder: motiveer waarom niet of onvoldoende via trede 0 tot opwek kan worden gekomen (optimalisatie dakopstellingen).
- Qua situerings- en bouwregels worden de mogelijkheden die reeds in de bestaande bestemmingsplannen worden geboden, gevolgd en gerespecteerd.
- Binnen tuinbestemmingen (veelal gekoppeld aan woonpercelen) geldt in essentie dat grondopstellingen niet met recht mogelijk zijn. Via de binnen de tuinbestemming geldende bouwregel voor bouwwerken is een maatwerkafweging mogelijk, rekening houdende met een goede erfinpassing.
- Voor zover het bestemmingsplan het niet met recht toelaat, worden beleidsmatig grondopstellingen uitgesloten in 'beschermde stads- en dorpsgezichten', en bij aangewezen '(rijks)monumenten' en karakteristieke bouwwerken (cultureel erfgoed- en monumentenbeleid bepalend voor een eventuele maatwerkbeoordeling).
- Grondopstellingen in het openbaar gebied (buiten een bouwperceel) zijn in beginsel ongewenst.
- Voor woonpercelen geldt de eigen energiebehoefte als maximale maat voor de omvang van de grondopstellingen (bestemmingsplankader).
- Voor overige bestemmingen binnen BSG kan de omvang ruimer zijn, en meer in relatie worden gebracht met de energiebehoefte van het betreffende BSG.
- Voor agrarische en bedrijfspercelen in het landelijk gebied mag de opwekcapaciteit van energieopwekking via grondopstelling ruimer zijn tot maximaal 50% overproductie ten opzichte van de eigen energiebehoefte. Meer opwek dan hierboven toegestaan wordt beschouwd als de vestiging van een 'energiebedrijf' en is beleidsmatig voor agrarische erven ongewenst. Voor bedrijfserven vraagt de vestiging van een energiebedrijf (mits niet met recht mogelijk) om een maatwerkbeoordeling.
- Onderzoek meervoudig ruimtegebruik (zie hoofdstuk 6)

3.1.3 **Trede 2: Grondgebonden zonnepanelen nabij Bestaand Stedelijk gebied of direct in aansluiting op bestaande bouwpercelen in het landelijk gebied**

Bij een (meer grootschalige) grondopstelling van zonnepanelen in het landelijk gebied buiten BSG en de bestaande bouwvlakken kan het groene karakter van het landelijk gebied ingrijpend veranderen, evenals het beeld van de horizon en het gevoel van ruimte. Denk daarbij aan verlies van agrarisch landbouwgrond en toename van het oppervlak met een industrieel karakter. Dit raakt tevens het belang van toerisme en recreatie en natuurbelangen. Deze variant heeft daarom in principe niet de voorkeur. Wij vinden het dan ook van belang dat de ontwikkeling overwegend gekoppeld blijft aan de bebouwde omgeving (trede 0 en vervolgens 1). De verwachting is echter dat opwek op daken en bestaande bouwpercelen onvoldoende capaciteit oplevert om de gestelde ambities te halen en dat dit proces niet snel genoeg op gang komt. Daarnaast kan de aanwezigheid van minder goed bruikbare landbouwgrond een denkbare aanleiding zijn voor een nieuwe functie voor duurzame energieopwek. De met name landbouwkundige kwaliteit en productiefunctie van gebieden rond BSG staat soms al onder druk, onder invloed van andere ontwikkelingen. Ook zijn aan de stads-/dorpsrand slimme combinaties mogelijk met opstellingen langs infrastructuur, waardoor het netto ruimtegebruik beperkter zal zijn dan in het open agrarisch gebied. Wij willen daarom -nadat de mogelijkheden binnen treden 0 en 1 zijn bekeken- onder voorwaarden ook ruimte bieden aan initiatieven voor (grootschalige) grondopstelling van zonnepanelen in het landelijk gebied, in aansluiting op BSG of bestaande bouwpercelen. Op basis van de zonneladder geldt nadrukkelijk een motiveringsplicht waarom de initiatiefnemer geen of onvoldoende kans heeft/ziet om de energieopwekking via trede 0 of 1 gestalte te geven.

Indien het BSG onvoldoende ruimte biedt voor de gewenste grondopstelling, kan in de nabijheid van BSG mogelijk nog op goede acceptabele wijze worden aangesloten bij de bebouwde context van het BSG. De term 'nabijheid' willen wij in beginsel vooral invulling geven door uit te gaan van de uiterlijke (ruimtelijk gevoelsmatige) werkingssfeer van de bebouwde context van het BSG. Het bebouwde weefsel en de aanwezige dorps- en landschapsstructuur bepaalt in hoofdzaak wat (nog) als 'nabijheid'/'aansluitend' kan worden beschouwd. Initiatiefnemer dient hier in eerste instantie in de planvorming een beeld over te vormen. Na overleg met de gemeente, is de gemeente als bevoegd orgaan eindbepalend voor het oordeel van 'nabijheid'. Overleg van de gemeente met de provincie kan op dit punt ook nodig/wenselijk zijn. Ook als bestaande bouwpercelen in het landelijk gebied onvoldoende ruimte bieden voor grondopstellingen, kan het vanuit dat bouwperceel denkbaar kan zijn om op gronden direct grenzend aan dat bouwperceel hiervoor te benutten. In dat laatste geval gaat het hier uitsluitend over initiatieven die vanuit een bestaand bouwperceel (door de bewoner/bedrijfsvoerder/eigenaar) worden ontplooid. Grootschalige opstellingen die (toevallig) grenzen aan bestaande bouwpercelen in het landelijk gebied maar niet vanuit dat bouwperceel worden geïnitieerd (maar bijvoorbeeld door energiecoöperaties, projectontwikkelaars etc.) vallen onder trede 3.

Wij willen de ter plaatse aanwezige landschapswaarden en dorps- en stadswaarden voorwaardelijk stellen voor de mogelijkheid om nabij BSG of direct in aansluiting op bestaande bouwvlakken in het landelijk gebied grondopstellingen te plaatsen. Via een ruimtelijk inpassingsplan dient goed beargumenteerd te kunnen worden dat dit een gewenste en verantwoorde ontwikkeling is. Daarbij dient ten eerste de ruimtelijke aanvaardbaarheid verantwoord te worden (past het zonnepark op deze locatie in essentie in het landschapsbeeld en bij de dorps-/stadsstructuren). Vervolgens dient de ruimtelijke inpassing gemotiveerd te worden (hoe is het zonnepark dan nader in te passen, kijkende naar de aanwezige landschaps-, dorps- en stadskenmerken?). Vanwege het flexibele karakter van zonnepanelen willen we de aanvullende voorwaarde stellen dat, bij beëindiging van de zonne-energieopwek, de landschappelijke structuren en kenmerken weer zichtbaar moeten worden gemaakt (tenzij een vervolgoverweging als BSG-uitbreiding of bouwperceeluitbreiding aan de orde is). Ook de functioneel-technische inpassing van het zonnepark moet duidelijk zijn (ontsluiting, aansluitingen).

Voor grondopstellingen nabij BSG is het uitgangspunt dat de opwekcapaciteit niet meer mag bedragen dan de energiebehoefte van het aansluitend BSG of aansluitende BSG's. In bijlage 1 is voor de BSG's van Noardeast-Fryslân en Dantumadiel een maximaal zonneparkoppervlak aangegeven. De maximale opwekcapaciteit voor grondopstellingen direct in aansluiting op bestaande bouwvlakken in het landelijk gebied is gelijk aan de gestelde maximale opwekcapaciteit voor grondopstellingen op bestaande bouwpercelen in het landelijk gebied (trede 1). De in deze trede nadrukkelijk geldende

voorwaarde van ruimtelijke inpassing zal echter mogelijk meer beperking geven aan de omvang van de grondopstelling.

Beleidsuitgangspunten trede 2:

- Doorloop de Zonneladder: motiveer waarom niet of onvoldoende via trede 0 (dakopstelling) of vervolgens via trede 1 (grondopstelling binnen BSG/het bestaande bouwperceel) tot opwek kan worden gekomen.
- Ruimtelijke aanvaardbaarheid en inpassing is nadrukkelijk vereist, gelet op de ter plaatse aanwezige landschapswaarden en stads-/dorpswaarden. Het initiatief dient gemotiveerd te worden aan de hand van een ruimtelijk inpassingsplan.
- Ingeval van een grondopstelling nabij BSG geldt een opwekcapaciteit van niet meer dan de energiebehoefte van het aansluitend BSG (of BSG's). Zie bijlage 1 voor maximaal toelaatbare oppervlakten per dorp.
- Ingeval van een grondopstelling direct aansluitend op een bestaand bouwperceel in het landelijk gebied gelden qua maximale opwekcapaciteit dezelfde beleidskaders als genoemd in trede 1 (ligging binnen het bestaande bouwperceel).
- Bij beëindiging grondopstelling dienen de landschappelijke structuren en kenmerken weer zichtbaar te worden gemaakt (tenzij een vervolgoverweging als BSG-uitbreiding of bouwperceeluitbreiding aan de orde is).
- Vereist voldoende mate en zorgvuldige wijze van proces- en financiële participatie (zie hoofdstuk 5).
- Vereist onderzoek meervoudig ruimtegebruik binnen landschappelijk inpassingskader en gelet op functionele meekoppelmogelijkheden (zie hoofdstuk 6).

3.1.4 Trede 3: Grondgebonden zonnepanelen in het buitengebied/landschap

Het industriële karakter van een grondopstelling van zonnepanelen verdraagt zich in essentie moeizaam met een situering in het landschap (op afstand van BSG), en is daarmee in essentie ongewenst. Toch zijn er situaties denkbaar waar de gemeente met maatwerk en onder nadrukkelijke voorwaarden wel de ruimte voor wil zoeken/geven. Ook hiervoor speelt het feit dat de noodzaak tot verduurzaming groot is en het flexibele karakter en omkeerbaarheid van zonneparken een rol. De bestaande landschaps-/gebiedskwaliteiten zullen dan wel nadrukkelijk de vertrekpunten moeten vormen voor de beoordeling van de (on)mogelijkheden voor een zonnepark, evenals voor de zorgvuldige inpassing van dat zonnepark (landschappelijke aanvaardbaarheid en inpassing), en pas nadrukkelijk nadat een ontwikkeling binnen de lagere treden van de Zonneladder niet tot de mogelijkheden behoren. Bij beëindiging van de zonne-energieopwek moeten de landschappelijke structuren en kenmerken weer zichtbaar worden gemaakt.

Een denkbare situatie kan zijn dat uit bijvoorbeeld stedenbouwkundige, landschappelijke of cultuurhistorische overwegingen volgt dat een grootschalige zonnepark juist niet aangrenzend of nabij een BSG (trede 2) gesitueerd moet worden, maar eerder op enige afstand. Dit zou dan betekenen dat een planvorming via trede 2 negatief beoordeeld moet worden, maar deze overwegingen –gelet op de Zonneladder- juist als motivering kunnen dienen voor een planontwikkeling via deze trede (uiteraard behoudens alle andere aspecten die thuishoren binnen de integrale afweging).

Daarnaast kunnen er locaties in het landelijk gebied zijn die vanwege hun (voormalige) functie een dusdanige structurele ruimtelijke uitstraling hebben/hadden waar in dat verband een zonnepark denkbaar zou kunnen zijn. Denk in dit verband aan voormalige vuilstorten, munitierreinen, leegstaande/vervallen/braakliggende (bedrijfs)locaties. Voorwaarde is en blijft dat nadrukkelijk de ter plaatse aanwezige landschapswaarden worden gerespecteerd bij plaats- en vormbepaling.

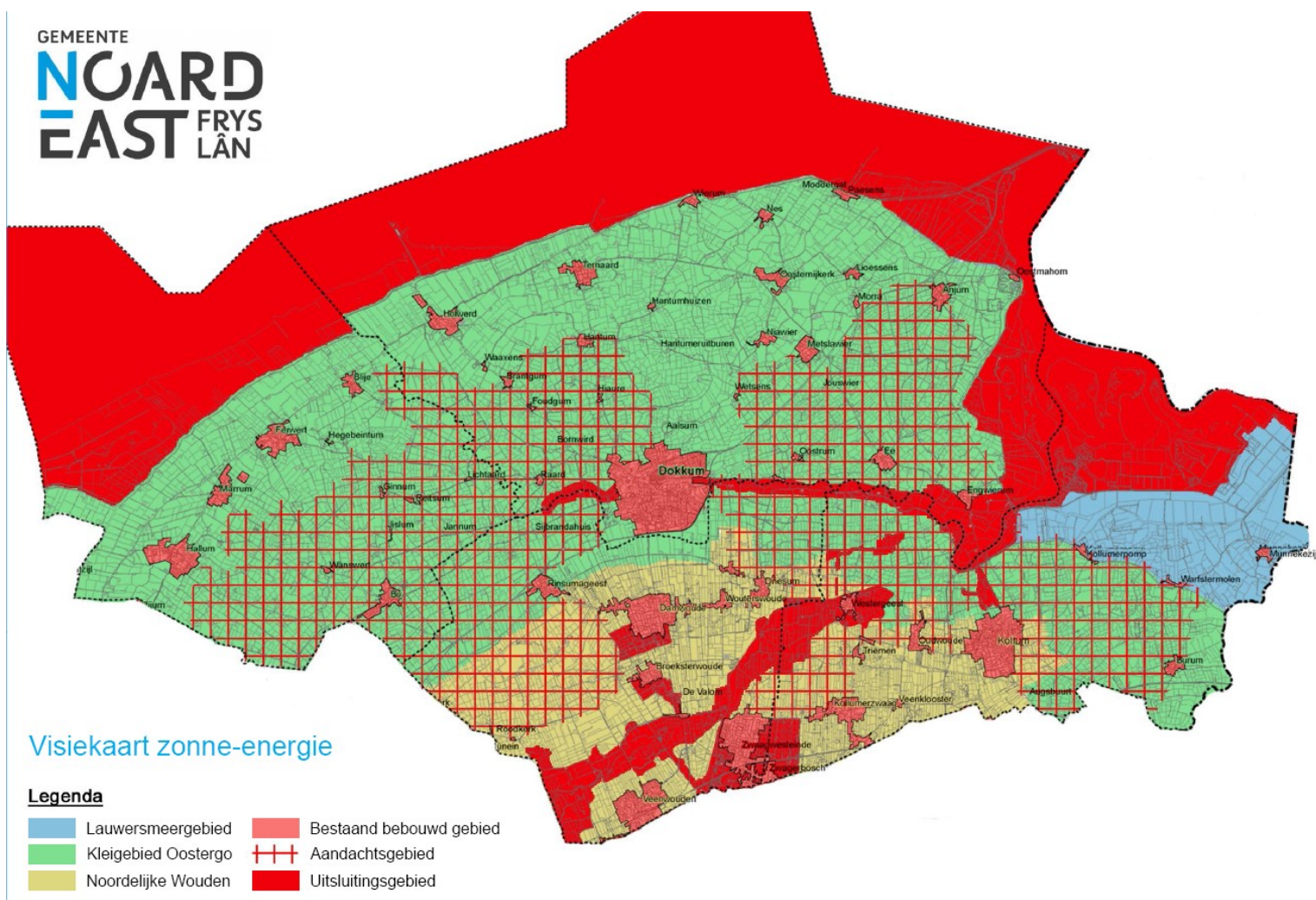
Een andere uitzonderingsmogelijkheid is de situering van grondopstellingen langs (belangrijke) infrastructuur in het landschap. Aan een dergelijke situering kunnen vanuit ruimtelijk/landschappelijk oogpunt mogelijkheden worden toegedicht, afgestemd op de karakteristiek van deze hoofdwegen (maat, schaal en uitstraling). Bepalend hierbij is de bestaande ruimtelijke invloedssfeer van die weg. In de praktijk zal het hier meestal geen grootschalige opstelling betreffen.

In de eerstgenoemde situatie is de maximaal toelaatbare opwekcapaciteit in dit uitzonderlijk geval gekoppeld aan het deelnemende BSG of de deelnemende BSG's, en wordt daarnaast nadrukkelijk bepaald via de ruimtelijk-landschappelijke beoordeling van deze initiatieven. In de andere genoemde gevallen is de maximaal toelaatbare opwekcapaciteit niet (zonder meer) rechtstreeks aan de energiebehoefte van een BSG te koppelen. De maximale opwekcapaciteit (omvang) van een dergelijk zonnepark wordt uiteraard ook hier wel nadrukkelijk bepaald via de ruimtelijk-landschappelijke beoordeling van deze initiatieven, net zoals dit in het landschappelijke context bij trede 2 het geval is.

Beleidsuitgangspunten trede 3:

- Grootschalige autonome opstellingen in het buitengebied zijn in essentie niet gewenst (nee, tenzij).
- Beoordeling is maatwerk, waarbij bestaande landschaps-/gebiedskwaliteiten nadrukkelijk de vertrekpunten vormen voor de beoordeling van de (on)mogelijkheden voor een zonnepark in dat landschapsbeeld (landschappelijke aanvaardbaarheid), evenals voor de zorgvuldige inpassing van dat zonnepark (landschappelijk inpassingsplan).
- Het doorlopen van de Zonneladder is nadrukkelijk vereist (motiveer waarom een ontwikkeling binnen de lagere treden niet tot de mogelijkheden behoren).
- Bij beëindiging dienen de landschappelijke structuren en kenmerken (weer) zichtbaar te worden gemaakt.
- Bijzondere locaties met maatwerkmogelijkheden (landschappelijk inpassing) zijn:
 - o locaties met een huidige verstorende uitstraling naar de omgeving toe, zoals voormalige vuilstorten, munitieterreinen, leegstande/braakliggende (bedrijfs)locatie) etc.;
 - o gronden langs grootschalige infrastructuur.
- Vereist voldoende mate en zorgvuldige wijze van proces- en financiële participatie (zie hoofdstuk 5).
- Vereist onderzoek meervoudig ruimtegebruik binnen landschappelijk inpassingskader en gelet op functionele meekoppelmogelijkheden (zie hoofdstuk 6).

3.2 Visiekaart zonne-energie

Hierboven is de zogenaamde ‘Visiekaart zonne-energie’ weergegeven. Deze kaart maakt in basis inzichtelijk welke kansrijke locaties er zijn voor zonne-energie-initiatieven. Per ruimtelijke vorm gelden daarbij aanvullend de eerder genoemde beleidsuitgangspunten van paragraaf 3.1.

De volgende gebieden worden onderscheiden:

3.2.1 Bestaand Stedelijk Gebied

De kernen van Noardeast-Fryslân en Dantumadiel zijn voorzien van de aanduiding ‘Bestaand Stedelijk Gebied’, zoals bedoeld in deze beleidsnotitie. Op basis van de Zonneladder dient –na de dakopstellingenruimte voor zonneparken in eerste instantie gezocht te worden binnen Bestaand Stedelijk Gebied. Binnen deze aanduiding zijn zonneparken dan ook toegestaan, mits voldaan wordt aan de voor BSG (trede 1) genoemde voorwaarden. Hetzelfde geldt voor zonnepanelen op de bestaande bouwpercelen in het landelijk gebied, mits voldaan wordt aan de hiervoor in trede 1 genoemde voorwaarden. De bestaande bouwpercelen in het landelijk gebied zijn omwille van de toonbaarheid van de kaart niet nader weergegeven.

3.2.2 Randzones BSG (nabijheid) en uitbreidingsgebied bestaande bouwpercelen

Hoewel niet op de visiekaart expliciet weergegeven (maatwerk), heeft elke BSG-kern een randzone die correspondeert met trede 2: ‘Grondgebonden zonnepanelen nabij Bestaand Stedelijk gebied’. Ook kan de mogelijkheid voor een grondopstelling direct in aansluiting op een bestaand bouwperceel in het landelijk gebied worden onderzocht. Beide varianten vormen trede 2 van de Zonneladder, waarvoor de mogelijkheden (relevante voorwaarden) in de voorgaande paragraaf zijn benoemd.

Op deze projectlocatie is sprake van een aanwezig landschapstype. Gelet op het vereiste van een landschappelijk inpassingsplan zullen de kernwaarden van dat landschapstype, alsmede de algemene dragers van landschapskenmerken, bepalend zijn voor de mogelijkheden voor een zonnepark in dit landschap en op deze plek (zie hoofdstuk 4). Ook is voor trede 2 de motiveringsplicht voor van creëren van maatschappelijk draagvlak en de onderzoeksplicht naar financiële participatie (hoofdstuk 5) aan de orde.

3.2.3 Landschapstypen: Lauwersmeergebied, Kleigebied Oostergo, Noordelijke wouden

De visiekaart geeft de voor Noardeast-Fryslân en Dantumadiel aan de orde zijnde landschapstypen weer. De bijzondere landschapswaarden per landschapstype zijn –naast de algemene dragers van landschapskenmerken- nadrukkelijk leidend in de beoordeling van de (on)mogelijkheden voor een zonnepark in het landelijk gebied/landschap (trede 2 en 3), evenals voor de zorgvuldige inpassing van dat zonnepark. In hoofdstuk 4 wordt het landschappelijk beoordelingskader nader besproken. In dit hoofdstuk, met een nadrukkelijke verwijzing naar bijlage 3 voor een nadere uitwerking, worden de algemene dragers van landschapskenmerken benoemd, en wordt per aanwezig landschapstype nader aangeduid wat de relevante landschapswaarden zijn, en wat wij verstaan onder een goede landschappelijke aanvaardbaarheid en inpassing in dat landschapstype.

Voor een zonnepark in het landelijk gebied/landschap zal zonder meer de motiveringsplicht voor van creëren van maatschappelijk draagvlak en de onderzoeksplicht naar financiële participatie (hoofdstuk 5) aan de orde zijn.

3.2.4 Uitsluitingsgebied

Los van de landschapstypering is een gebied op de visiekaart aangeduid als ‘Uitsluitingsgebied’. Hier zijn zonneparken per definitie uitgesloten. Dit zijn in hoofdzaak de gebieden die vallen onder het ‘Natuur-netwerk Nederland’, voorheen bekend als de ‘Ecologische Hoofdstructuur’. Natuurnetwerk Nederland is een netwerk van met elkaar samenhangende bestaande en toekomstige natuurgebieden in Nederland met belangrijke (inter)nationale natuurwaarden. Zonneparken zouden naar mening van de gemeente teveel afbreuk doen aan de (natuur)waarden in deze gebieden. De uitgesloten gebieden zijn -naast de NNN-gebieden- verder aangevuld met de gebieden waarvan vanuit landschappelijk oogpunt op voorhand geoordeeld is dat zonneparken hier niet verantwoord kunnen worden (zie verder paragraaf 4.3).

3.2.5 Weidevogelgebieden: aandachtsgebieden

Ter attentie zijn voor initiatiefnemers de weidevogelgebieden aangegeven op de visiekaart. Deze gebieden worden - in tegenstelling tot de NNN/EHS- niet direct uitgesloten voor grondopstellingen voor zonne-energie. Wel geldt, bovenop de voorwaarden die uit het betreffende landschapstype volgt, een aanvullende voorwaarde (conform het provinciaal beleid omtrent weidevogels in de Verordening Romte) waarbij het project voorziet in een regeling waarmee voldoende openheid en rust van die gebieden wordt gehandhaafd.

4 Landschappelijk beoordelingskader

4.1 Inleiding

Zoals de visiekaart in het vorige hoofdstuk al aangeeft, kenmerkt het plangebied van Noardeast-Fryslân en Dantumadiel zich door de aanwezigheid van een verscheidenheid aan bijzondere landschapstypen. Noardeast-Fryslân en Dantumadiel zijn zich hier terdege van bewust. De gemeenten Noardeast-Fryslân en Dantumadiel willen in de integrale beoordeling van zonne-energie-initiatieven in het landelijk gebied dan ook met name kijken naar de mate van landschappelijke aanvaardbaarheid en inpassing. De zichtbaarheid en beeldvorming in het landschap is daarbij een belangrijke factor.

Een zonnepark is een element met een industriële of stedelijke uitstraling. Direct aansluitend aan industriële of stedelijke omgevingen kunnen zonneparken in beginsel een beperkte negatieve invloed hebben op het landschap, mits de schaal en omvang van de parken in overeenstemming is met de aard en schaal van het stedelijke of industriële gebied. Op basis van een gedegen locatiestudie/landschappelijk inpassingsplan zal een zonnepark uiteraard nog wel landschappelijk aanvaardbaar en inpasbaar moeten zijn, maar voor deze locatie zijn daar in de regel mogelijkheden voor.

Wordt een zonnepark echter beoogd zonder een ruimtelijke relatie met een stedelijke of industriële omgeving, dan is deze ontwikkeling in beginsel 'omgevingsvreemd'. Er dient dan nadrukkelijk door middel van maatwerk de landschappelijke aanvaardbaarheid te worden beoordeeld en een landschappelijke inpassing te worden gevonden, afgestemd op de aard van de landschappelijke situatie in de beoogde zonneparklocatie.

4.2 Landschappelijke aanvaardbaarheid

Bovenal is van belang om te bepalen of het betreffende landschap ter plaatse van de beoogde planlocatie een zonnepark in essentie verdraagt; dit noemen we landschappelijke aanvaardbaarheid.

De provinciale nota Grutsk op 'e Romte vormt een goede basis om de belangrijkste kenmerken van de diverse landschappen van Noardeast-Fryslân en Dantumadiel te omschrijven. In bijlage 3 van deze beleidsnota worden de onderscheiden landschapskenmerken beschreven die niet gebonden zijn aan een specifiek landschapstype maar een meer algemene drager kennen. Het gaat hier om de volgende landschapskenmerken:

- contrastrijke overgangsgebieden tussen verschillende landschapstypen;
- grootschalige open gebieden;
- watersystemen;
- dijken;
- reliëf;
- verkaveling;
- nederzettingen, dorpen, steden in relatie met hun directe omgeving.

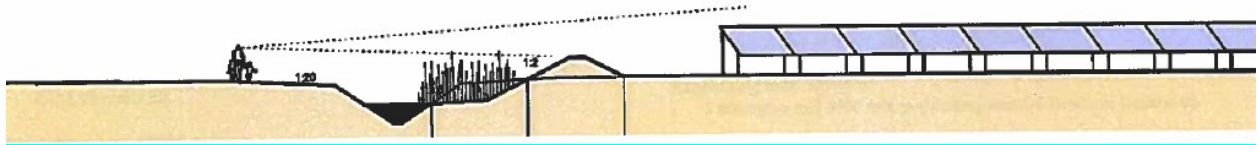
In bijlage 3 komen vervolgens de voor het plangebied kenmerkende landschapstypen aan de orde. De landschapstypen brengen de gebiedsspecifieke samenhang tussen verschillende landschapskenmerken in beeld. Aan de hand van de gebiedskenmerken van de te onderscheiden landschapstypen wordt de wenselijkheid van zonneparken in deze landschappen benoemd (zie bijlage 3). In Noardeast-Fryslân en Dantumadiel betreft het de volgende landschapstypen:

- het Lauwersmeergebied;
- het kleigebied van Oostergo;
- de Noordelijke Wouden.

Het ontstaan en de ontwikkeling van deze landschapskenmerken zijn specifiek voor het grondgebied van Noardeast-Fryslân beschreven in de recent opgestelde Landschapsbiografie. De Landschapsbiografie zal, na vaststelling, Grutsk op 'e Romte bijstaan als de meer uitgewerkte basis (meer detail) voor het landschappelijke toetsingskader voor zonneparken binnen Noardeast-Fryslân.

4.3 Landschappelijke inpassing

Wanneer in beginsel beoordeeld kan worden dat een zonnepark landschappelijk aanvaardbaar is op de beoogde planlocatie, gelet op de ter plaatse aanwezige algemene dragers van landschapkenmerken en de landschapstype-specifieke gebiedskenmerken, komt de vraag aan de orde hoe dat zonnepark vervolgens goed op de locatie kan worden ingepast. In dat verband zal een goede landschappelijke inpassing veelal verband houden met een visuele afscherming van het zonnepark van omliggende waarnemingslocaties.

Bron: "Romte foar Sinne", Provincie Fryslân

In alle gevallen wordt voorgeschreven om voor de landschappelijke inpassing gebruik te maken van de ter plaatse aan de orde zijnde landschapselementen. Afhankelijk van het landschapstype zijn er verschillende ontwerpmiddelen om landschappelijke inpassing te realiseren die gericht is op visuele afscherming. In besloten landschappen met veel opgaande beplanting is deze afscherming relatief makkelijk door vormen van beplanting te realiseren. Echter, in de landschappen gekenmerkt door grootschalige openheid, is visuele afscherming niet zo makkelijk. In deze open landschappen zijn het in de eerste plaats de dijken die een object, in dit geval het zonnepark, aan het oog kunnen onttrekken. De mate waarin dit het geval kan zijn, hangt vervolgens af van de standplaats van de waarnemer (op het maaiveld of bovenop een dijk) en van de afstand tussen de waarnemer en het zonnepark. In de tweede plaats kunnen in sommige landschappen ook rietzomen een bijdrage leveren aan de visuele afscherming. Een voorwaarde in dat geval is dan dat de hoogte van het zonnepark wordt afgestemd op haar rietzomen.

4.4 Landschappelijk beoordelingskader in stappen

Voor zonne-initiatieven die in de landschappelijke context worden voorgenomen, gelden de volgende stappen:

Stap 1: Bekijk de uitsluitingsgebieden

De kansen voor zonne-energie-initiatieven zijn al in paragraaf 3.2. via de visiekaart uitgedrukt. Op deze kaart staan de gebieden weergegeven waar zonneparken bij voorbaat uitgesloten zijn. Naast het Natuurnetwerk Nederland (NNN) worden de uitgesloten gebieden bepaald door gebieden waarvan vanuit puur landschappelijk oogpunt is beoordeeld dat zonneparken hier niet op verantwoorde wijze kunnen landen. Het betreft de volgende landschappelijke uitsluitingsgebieden:

- binnen de algemene dragers van de landschapkenmerken:
 - o de zeedijken mogen in visueel-ruimtelijk opzicht geen onderdeel van een zonnepark zijn.
- binnen de onderscheiden landschapstypen:
 - o In het Lauwersmeergebied
 - De Lauwerszeedijk.
 - Het natuurlijke watersysteem van de voormalige Lauwerszee.
 - Het natuurlijke watersysteem van het Dokkumer Grutdijp
 - o In het kleigebied Oostergo
 - Het systeem van zeedijken uitgesloten.
 - Nederzettingen met hiermee sterk verbonden typerende landschapkenmerken.
 - o In de Noordelijke Wouden
 - Het landschap van de kleinschalige ontginningen.
 - Het esgebied van Westergeest.

Stap 2: Bekijk het zonneparkinitiatief in relatie tot de algemene dragers van landschapskenmerken (zie bijlage 3)

Indien het plangebied niet is aangemerkt als 'zonnepark uitgesloten', vormen de algemene dragers van de landschapskenmerken, zoals genoemd in bijlage 3, een uitgangspunt voor de ruimtelijke afweging t.a.v. de wenselijkheid van zonneparken. Voor zonnepark-initiatieven die een relatie hebben met deze algemene dragers dient in de ruimtelijke onderbouwing te worden ingegaan op deze relatie, en hoe deze algemene dragers geborgd worden.

Stap 3: Bekijk het zonneparkinitiatief in relatie tot de gebiedskenmerken van het voor het plangebied relevante landschapstype (zie bijlage 3)

Naast de algemene dragers van landschapskenmerken (stap 2) vormen nadrukkelijk ook de specifieke gebiedskenmerken van de drie verschillende landschapstypen in Noardeast-Fryslân en Dantumadiel, zoals genoemd in bijlage 3, een uitgangspunt voor de ruimtelijke afweging t.a.v. de wenselijkheid van zonneparken. Bij zonnepark-initiatieven dient in de ruimtelijke onderbouwing te worden ingegaan op deze gebiedskenmerken en hoe deze kenmerken/waarden geborgd worden.

Stap 4: Als uit voorgaande stappen blijkt dat een zonnepark-initiatief op de planlocatie landschappelijk aanvaardbaar is, pas het zonnepark dan vervolgens zorgvuldig in in dat landschap, eveneens op basis van de aanwezige algemene dragers van landschapskenmerken en de specifieke gebiedskenmerken (zie bijlage 3). Het organiseren van een vooroverleg met in het planproces betrokken instanties (*werkbijeenkomst*) heeft daarbij de voorkeur .

Via stap 2 en 3 kan de initiatiefnemer –en in het besluitvormingsproces ook de gemeente- een oordeel vormen over de mate van landschappelijke aanvaardbaarheid en inpassing van het gewenste zonne-energieinitiatief.

Afhankelijk van de ruimtelijke/planologische impact van het initiatief *wordt aanbevolen* om een *werkbijeenkomst* met relevant betrokken instanties (bijvoorbeeld Wetterskip, De Friese Milieufederatie, LTO, gemeente en provincie) te organiseren als onderdeel van de procesparticipatie van het initiatief. Op deze wijze kunnen op integrale wijze op basis van de gezamenlijke ruimtelijke expertise de landschappelijke mogelijkheden voor het gewenste zonne-energieinitiatief helder worden gemaakt. Het organiseren van een dergelijke bijeenkomst is de verantwoordelijkheid van de initiatiefnemer en deze is ook op kosten van de initiatiefnemer.

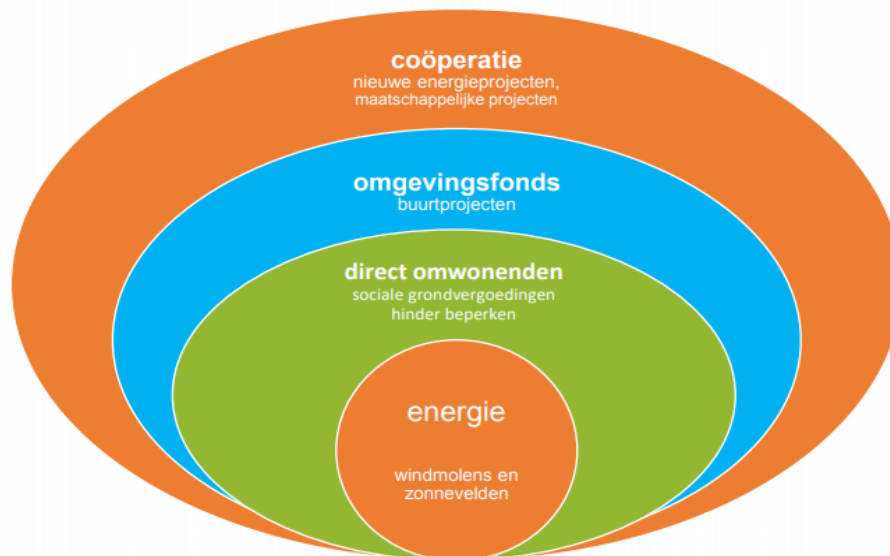
5 Proces- en financiële participatie

5.1 Draagvlak

Als gemeente willen wij onze bijdrage leveren aan de nationale en provinciale doelstellingen voor zonne-energie. Dit betekent echter niet dat zonneparken altijd en overal kunnen worden gerealiseerd. Initiatieven moeten aan belangrijke voorwaarden voldoen. Met name het meeprofiten van omwonenden staat bij de gemeente hoog in het vaandel. Wij vinden het belangrijk dat er vanuit de Mienskip voldoende maatschappelijk draagvlak is voor zonne-energie. Enerzijds zal draagvlak groeien wanneer zonne-energie op een ruimtelijk zorgvuldige manier wordt ingepast. De Zonneladder, zoals beschreven in hoofdstuk 3, biedt hiervoor een duidelijk instrument. De lagere treden, bijvoorbeeld als het gaat om dakopstellingen, kunnen inmiddels al rekenen op een zekere maatschappelijke acceptatie. Echter, wanneer er meer ruimte moet worden gegeven voor de opwek van zonne-energie, zoals bij zonneparken, is er vaak meer weerstand. Anderzijds zal er, naast een zorgvuldige ruimtelijke inpassing, dus ook op andere manieren bijgedragen moeten worden aan draagvlak. Om dat te bereiken, moet een initiatiefnemer actief inzetten op participatie, zowel procesmatig als financieel. Dit is dus alleen van kracht bij initiatieven met grondgebonden zonnepanelen buiten bestaand stedelijk gebied (en buiten de bouwpercelen), i.e. bij treden 2 en 3 van de Zonneladder.

5.2 Procesparticipatie

Wanneer een initiatiefnemer een aanvraag doet voor een zonnepark, dan dient het de direct omwonenden te betrekken (procesparticipatie). Zeker bij (grootschalige) grondopstellingen is het essentieel dat de omgeving vroegtijdig en adequaat wordt betrokken bij het initiatief. Onder vroegtijdig betrekken verstaan wij dat inwoners al in het proces participeren nog voordat het zonnepark (definitief) wordt ingetekend. Op die manier wordt voorkomen dat zonneparken alleen maar gesitueerd en ontworpen worden vanuit ingenomen grondposities en een maximaal rendement voor grondeigenaar en ontwikkelaar. Het betrekken van de Mienskip zorgt er enerzijds voor dat de verschillende invalshoeken, meningen en ideeën tijdig in beeld komen. Dit draagt bij aan breder gedragen oplossingen en snellere en betere besluitvorming, waarbij bezwaarprocedures later in het proces kunnen worden voorkomen. Anderzijds zal het betrekken van inwoners ook leiden tot bruikbare input voor de initiatiefnemer. Inwoners beschikken vaak over relevante lokale kennis en dragen zo bij aan de kwaliteit van een project. De initiatiefnemer is volledig verantwoordelijk voor het betrekken van de omgeving. De gemeente monitort de mate van participatie echter streng, namelijk middels een participatieplan (zie 5.3.)

Verskillende levels van financiële participatie. Bron: "Wind- en zonneparken realiseren samen met inwoners", Natuur- & Milieufederaties en Energie Samen

5.3 Financiële participatie

Onze visie is dat de lasten en lusten van de energietransitie evenredig verdeeld moeten worden. Wanneer een initiatiefnemer substantiële revenuen genereert door het gebruik van gronden binnen de gemeente, dan zal de lokale omgeving mee moeten profiteren. Daarom zetten wij als gemeente actief in op financiële participatie. Verschillende vormen van financiële participatie zijn mogelijk, zoals vermeld in bovenstaand figuur.

5.3.1 Lokaal eigendom

Ten eerste zal de mogelijkheid tot lokaal eigendom verkend moeten worden. Per project is het maatwerk wat exact verstaan wordt onder 'lokaal'. Uitgangspunt is in ieder geval dat meerdere lokale partijen uit de omgeving betrokken zijn bij de ontwikkeling van het zonnepark. Ook moet iedereen uit de omgeving de mogelijkheid hebben mee te kunnen doen. Uiteindelijk dient een brede groep uit de omgeving het initiatief te steunen en/of er aan deel te nemen. In het Klimaatakkoord is opgenomen dat tenminste de helft van de productie van een initiatief in handen komt van de lokale omgeving (inwoners en bedrijven). In andere woorden, 50% van een zonnepark wordt lokaal eigendom. Dit geen harde eis, maar een streven. 50% lokaal eigendom betekent namelijk niet alleen dat de omgeving meedeelt in de opbrengsten maar ook in de risico's. Het is dus mogelijk dat de lokale omgeving niet wil of niet kan mee investeren. Om die reden mag er lokaal worden afgeweken van het streven. Desalniettemin committeert de gemeente zich wel aan 50% lokaal eigendom. In het participatieplan omschrijft de initiatiefnemer hoe het heeft ingezet op lokaal eigendom.

5.3.2 Omgevingsfonds

Wanneer er niet volledig voldaan wordt aan 50% lokaal eigendom, dan zal de initiatiefnemer invulling moeten geven aan financiële participatie via een omgevingsfonds. Dit fonds kan vervolgens gebruikt worden voor de financiering van andere projecten. Op die manier kan duurzame energie een bijdrage leveren aan de ontwikkeling van de lokale omgeving. Afhankelijk van de opwek van een zonnepark zal de initiatiefnemer een bijdrage moeten leveren aan het omgevingsfonds. Grotere projecten zullen relatief meer moeten bijdragen, omdat grote zonneparken vanwege schaalvoordelen meer winst per MWp opleveren. Aan de andere kant zal deze financiële bijdrage niet dusdanig hoog moeten zijn dat het ontwikkelaars afschrikt. Andere gemeenten hebben reeds doorgerekend welke vergoeding redelijkerwijs gevraagd kan worden. Op basis hiervan gaan wij uit van de volgende vergoeding per MWp per jaar. Dit bedrag loopt dus op naarmate het initiatief groter wordt.

Vermogen zonnepark	Vergoeding per MWp per jaar
0-5 MWp	€1.500,-
6-10 MWp	€2.500,-
21-50 MWp	€3.000,-
>50 MWp	€5.000,-

Deze compensatie vermindert wanneer er sprake is van lokaal eigendom. Het percentage van het streven 50% lokaal eigendom dat behaald wordt, mag worden afgetrokken van het omgevingsfonds. Wanneer er dus volledig voldaan wordt aan 50% lokaal eigendom, dan vervalt deze compensatie geheel. Op die manier is er een duidelijke prikkel voor initiatiefnemers om in te zetten op lokaal eigendom. Om een beeld te geven van de grootte van de compensatie wanneer er geen 50% lokaal eigendom wordt bereikt, volgen hier twee rekenvoorbeelden.

- Voorbeeld 1: Er wordt een zonnepark ontwikkeld van 10 MWp. 2 MWp komt in lokaal eigendom. Dit is dus 40% van het streven 50% lokaal eigendom. De jaarlijkse compensatie is dus $10 \text{ MWp} \times €4.000,- \times (100\% - 40\%) = €24.000,-$
- Voorbeeld 2: Er wordt een zonnepark van 30 MWp ontwikkeld. 10 MWp hiervan is lokaal eigendom. Dit is dus 67% van het streven 50% lokaal eigendom. De jaarlijkse compensatie is dus $30 \text{ MWp} \times €5.000,- \times (100\% - 67\%) = €50.000,-$

De gemeente hecht veel waarde aan het omgevingsfonds. Wanneer er voldaan wordt aan de bovenstaande vergoedingen, zal het initiatief veel hoger scoren op het gebied van participatie. Hoewel de hoogte van het omgevingsfonds nog niet juridisch vastgelegd kan worden, kan het schema zoals hierboven beschreven wel dienen als een nadrukkelijk uitgangspunt voor de onderhandelingen tussen de

lokale omgeving en de ontwikkelaar. De uitkomsten van de onderhandelingen moeten worden vastgelegd in een anterieure overeenkomst. De gemeente is niet één van de ondertekenaars van de overeenkomst en heeft geen actieve rol in de onderhandelingen. Wel zal de gemeente het gesprek faciliteren, en waar nodig de lokale omgeving ondersteunen.

Wat betreft de organisatie van het omgevingsfonds zijn er meerdere oplossingen mogelijk. Dit is sterk afhankelijk van de wensen van de lokale omgeving. Zo is er de optie om de gemeente rekeninghouder te laten zijn van het fonds. Het grote voordeel van deze constructie is namelijk dat als de gemeente investeringen doet uit het fonds, de investering btw-vrij is. De lokale omgeving is in dat geval nog wel steeds vrij om te bepalen waar het fonds voor wordt ingezet. Indien de lokale omgeving echter nog meer controle wil, dan kan het er ook voor kiezen om het fonds op eigen rekening te storten. Het kan dit doen door een aparte stichting op te richten. Deze stichting wordt bemand door lokale inwoners, die tevens zullen beslissen waar het fonds voor wordt ingezet. De gemeente stelt in dat geval wel kaders aan de besteding van het fonds, die vastgelegd worden in een fondsreglement. Wanneer een stichting wordt opgericht dan zitten hier ook kosten aan verbonden. Het is dus de vraag of dit bij elk initiatief - bijvoorbeeld ook bij kleinere initiatieven - haalbaar is. Het is ook nog denkbaar dat meerdere initiatieven en dus meerdere omgevingsfondsen zich aansluiten bij één en dezelfde stichting. De vraag is dan wel hoe de lokale omgeving vertegenwoordigd wordt, en wie exact over de besteding van het omgevingsfonds gaat. Kortom, er zijn meerdere varianten mogelijk. Per initiatief is het maatwerk hoe de organisatie rond het omgevingsfonds wordt vormgegeven.

De gemeente stelt enkele voorwaarden aan de besteding van het omgevingsfonds. Zo moeten projecten bijdragen aan leefbaarheid van de lokale omgeving, bijvoorbeeld door middel van sociale voorzieningen of door het bevorderen van de veiligheid. Waar mogelijk dragen projecten ook bij aan de duurzaamheid en ecologische kwaliteit van de omgeving. Projecten en initiatieven op het gebied van energiebesparing, duurzame energie en/of verduurzaming, die tevens een maatschappelijk belang dienen, worden aangemoedigd. Ten slotte is het doel van het omgevingsfonds dat de daadwerkelijk lokale omgeving er nadrukkelijk van profiteert. In het kader van de evenredige verdeling van lusten en lasten moet het dorp (of wijk) dat de last het meeste ervaart ook het grootste deel van de compensatie ontvangen. De hoogte van de compensatie voor een bepaald gebied moet vanzelfsprekend in verhouding liggen met de mate van impact van het zonne-energie-initiatief voor datzelfde gebied.

5.4 Participatieplan

De initiatiefnemer dient bij het ontwikkelen van een project een participatieplan op te stellen. Het is belangrijk dat in het participatieplan niet alleen naar voren komt hoe burgers financieel kunnen participeren. Ook moeten zij inhoudelijk kunnen bijdragen aan het project. Financieel voordeel is namelijk geen garantie voor draagvlak. De aantasting van woongenot of een mooi landschap laat zich niet uitdrukken in geld. Wanneer het financieel voordeel te snel wordt opgevoerd, kan het zelfs averechts werken als het beleefd wordt als vorm van omkoping. Het inhoudelijk betrekken van de Mienskip biedt meer garantie voor draagvlak, omdat inwoners hun eigen expertise kunnen inbrengen en daarmee een gevoel van eigenaarschap ontwikkelen. De initiatiefnemer is grotendeels vrij in het exact invulling geven aan participatie. Als gemeente laten wij dit liever over aan de creativiteit van de markt. De initiatiefnemer mag zelf bepalen of het refereert in te zetten op bijvoorbeeld het organiseren van bijeenkomsten voor de lokale omgeving, of dat het liever inzet op een deur-aan-deur-methode. De gemeente beoogt wel toehoorder te zijn in dit soort processen. In het participatieproces is een belangrijke rol weggelegd voor een vereniging van plaatselijk belang, buurtvereniging of een andere georganiseerde vorm van bewoners (zoals een vereniging van eigenaren of een lokale energiecoöperatie). Tevens kan de organisatie van een werkbijeenkomst met relevant betrokken instanties (bijvoorbeeld Wetterskip, De Friese Milieufederatie, LTO, gemeente en provincie) een nadrukkelijk onderdeel vormen van de procesparticipatie.

Het participatieplan is opgedeeld in twee fases. De gemeente wil al in een vroegtijdig stadium de mate van participatie borgen. Om die reden dient de initiatiefnemer ten eerste, nog voordat het initiatief kenbaar wordt gemaakt aan de omgeving, een plan van aanpak voor het gehele participatieproces op te stellen. Dit wordt bijgevoegd bij het informatieverzoek. In het plan van aanpak beschrijft de initiatiefnemer hoe het wil gaan inzetten op zowel proces- als financiële participatie. Indien de gemeente akkoord gaat met het plan van aanpak, dan wordt dit vastgelegd in een intentieovereenkomst. Pas wanneer het hele participatieproces is doorlopen, wordt dit gehele traject omschreven in een definitief participatierapport. Dit wordt ingediend alvorens de initiatiefnemer de omgevingsvergunning aanvraagt. Aan de hand van dit

definitieve rapport toetst de gemeente de mate van participatie, hetgeen integraal wordt afgewogen tegenover bv. ruimtelijke criteria. De mate waarin proces- en financiële participatie optimaal worden ingericht, zal een belangrijk criterium vormen voor het wel of niet meewerken aan een initiatief. Per project is het maatwerk hoeveel de mate van participatie meetelt in de totaalafweging.

- Ten eerste wordt maatschappelijk draagvlak zoveel mogelijk nagestreefd door op zorgvuldige wijze rekening te houden met schaal van het initiatief ten opzichte van de omgeving, en landschappelijke inpassing (hoofdstuk 4).
- Vanaf trede 2 dient de ontwikkelaar actief in te zetten op participatie, zowel procesmatig als financieel.
- De initiatiefnemer zet in op procesparticipatie door de Mienskip actief te betrekken bij het ontwikkelen van een project. Op die manier krijgen burgers een gevoel van eigenaarschap en kan de ontwikkelaar profiteren van lokale kennis.
- De ontwikkelaar verkent de mogelijkheid tot 50% lokaal eigendom. Wanneer dit niet behaald kan worden, dient hier een duidelijke onderbouwing voor te worden opgesteld.
- Indien er minder dan 50% in lokaal eigendom komt, dan dient de initiatiefnemer een bijdrage te leveren aan een omgevingsfonds. De richtlijnen zoals hierboven beschreven dienen als een nadrukkelijk uitgangspunt voor de onderhandelingen met lokale partijen. De uitkomsten van de onderhandelingen worden vastgelegd in een anterieure overeenkomst.
- De initiatiefnemer stelt ten eerste een plan van aanpak op, waarin het beoogde traject van proces- en financiële participatie nader wordt beschreven. Dit wordt vastgelegd in een intentieovereenkomst.
- Vervolgens worden de uitkomsten van het gehele traject omschreven in een definitief participatierapport. De gemeente weegt aan de hand van dit rapport, binnen haar besluitvormingsbevoegdheid, de mate van draagvlak en financiële participatie integraal af.

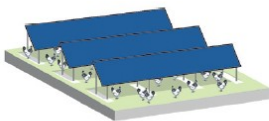
6 Meervoudig ruimtegebruik

Opstellingen van zonnepanelen vragen ruimte. De nieuwe energiefunctie van een zonnepark komt daarbij dan in veel gevallen in de plaats van de tot dan aanwezige functies van die ruimte. Dit kan qua financiële opbrengsten in veel gevallen (nog steeds) lucratief zijn, voor zowel grondeigenaren c.q. agrariërs. Echter, in het buitengebied zijn ook de grootste ruimtelijk-landschappelijke effecten te verwachten, en speelt nadrukkelijk verlies van agrarisch grondareaal. Er zijn in de praktijk dan ook locaties voor de opwekking van zonne-energie aanwezig waarbij sprake is van meervoudig ruimtegebruik. In de bebouwde omgeving zijn de zonnepanelen op daken van gebouwen hiervan een bekend voorbeeld.

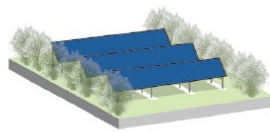
In het kader van zorgvuldig ruimtegebruik zijn wij een groot voorstander van vormen van meervoudig ruimtegebruik. Naast de ruimtevraag voor zonne-energieopwek in BSG speelt in de nabije toekomst, gezien de opgave binnen het energievraagstuk en getuige de vele initiatieven (ook in onze gemeenten), deze ruimtevraag vooral ook in het buitengebied. Gezien het ruimtebeslag van zonneparken wordt het zoeken naar mogelijkheden voor meervoudig ruimtegebruik –met name in het buitengebied- dan ook in hoge mate gewaardeerd. Daarbij spelen uiteraard wel de kaders voor landschappelijke inpassing en de functionele mogelijkheden voor meekoppeling een bepalende rol. Extra maatschappelijk en financieel rendement kan ontstaan door de meekoppelmogelijkheden te onderzoeken en zo mogelijk te benutten.

Zo kunnen zonneparken in ruimtelijk/functioneel opzicht gecombineerd worden met:

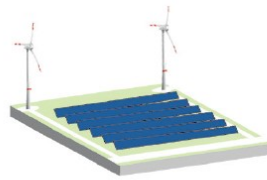
- drinkwaterbeschermingsgebieden en extensivering gebruik;
- waterbergingsgebieden (voor wateropvang en watervoorziening);
- gebieden waar maatregelen nodig zijn om verzilting tegen te gaan (opzetten van het waterpeil);
- uitgeputte agrarische gronden waar de bodemvruchtbaarheid moet worden hersteld (afhankelijk van de wijze van plaatsing);
- combinatie met te extensiveren gebieden (afhankelijk van wijze van plaatsing);
- bij duurdere hoogteplaatsing van panelen is agrarisch medegebruik (begrazing, opslag, vrije uitloop kippen, etc.) mogelijk;
- bufferzones grenzend aan Natuurnetwerkgebieden, als hiermee de milieukwaliteiten van deze natuurgebieden kunnen worden verbeterd;
- infrastructuur (zonne-energieopwekking in de verharding van voetpaden/fietspaden etc.)
- Et cetera.

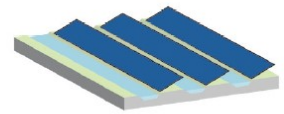
Zonneveld + kippen/schapen/eenden

Zonneveld + biomassa

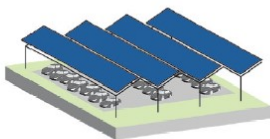
Zonneveld + windenergie

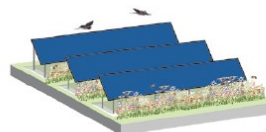
Zonneveld + waterberging

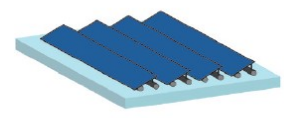
Zonneveld + geluidswal

Zonneveld + parkeren

Zonneveld + natuurbeheer

Zonneveld + water

Bron: Zonnevelden Provincie Zuid-Holland, H+N+S landschapsarchitecten, Overmorgen.

- Initiatieven waarbij meervoudig en/of slim ruimtegebruik bij een opstelling van zonnepanelen/zonnepark is toegepast, vindt de gemeente wenselijker en kansrijker dan zonnepark-initiatieven met alleen de opwekking van zonne-energie als enkelvoudige doelstelling.
- Een initiatief voor zonne-energieopwekking (vanaf trede 2) moet voorzien in een analyse naar mogelijkheden voor meervoudig ruimtegebruik, rekening houdend met het landschappelijk inpassingskader en de functionele mogelijkheden voor meekoppeling.

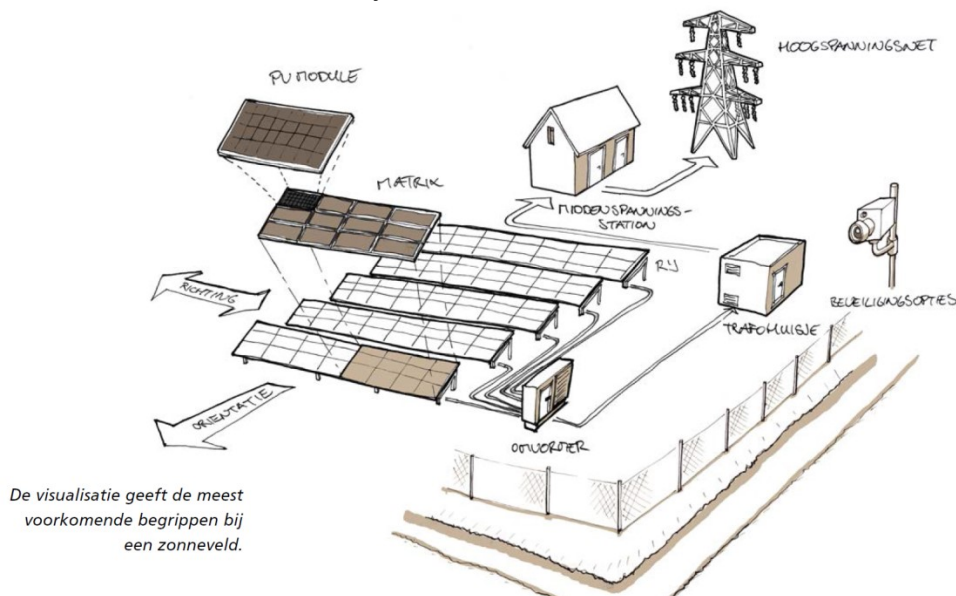
7 Techniek

Zonneparken kunnen niet zomaar overal worden geplaatst; ze dienen aan het energienet aangesloten te (kunnen) worden. Om financieel haalbaar te zijn, is het voor initiatiefnemers in principe aantrekkelijk om zonnepanelenopstellingen op een rendabele afstand van een netaansluiting te plaatsen.

Zonneparken tot maximaal 2,5 MW (circa 3 - 3,5 ha. met de huidige technieken) kunnen in principe op het laagspanningsnet worden aangesloten. Dit netwerk ligt overal waar elektriciteit afgenomen wordt, dus in de kernen en naar de bouwpercelen in het buitengebied. De oppervlaktes die de gemeente voorziet voor kleinschalige initiatieven in/nabij de kernen, bij agrarische bedrijven en particuliere woonpercelen zullen in de regel 2,5 MW niet overschrijden en zodoende op het laagspanningsnet kunnen worden aangesloten.

Zonneparken met een productie van 2,5 tot 10 MW dienen aangesloten te worden op de substations in het netwerk. Daarbij moet rekening worden gehouden met de beschikbare capaciteiten van de stations. De netbeheerder heeft deze stations in kaart gebracht en kan een indicatie geven van de beschikbare capaciteit. Het is belangrijk aan te geven dat dit een indicatie geeft van de situatie en een momentopname is. Het netwerk kan wijzigen. Daarnaast kan het elektriciteitsnetwerk niet ongelimiteerd volgeladen worden met elektriciteitsbronnen c.q. zonneparken. Naarmate er meer leveranciers komen (op eenzelfde kabel of station) kan de maximaal beschikbare capaciteit overschreden worden en is aansluiten niet meer mogelijk. Vroegtijdige afstemming van initiatieven onderling en met de netbeheerder is daarom van belang.

Voor zonneparken boven de 10 MW zal zonder meer een maatwerkoplossing gevonden moeten worden met de netbeheerder voor de aansluiting van het park. Ook hier is vroegtijdige afstemming van initiatieven met de netbeheerder noodzakelijk.

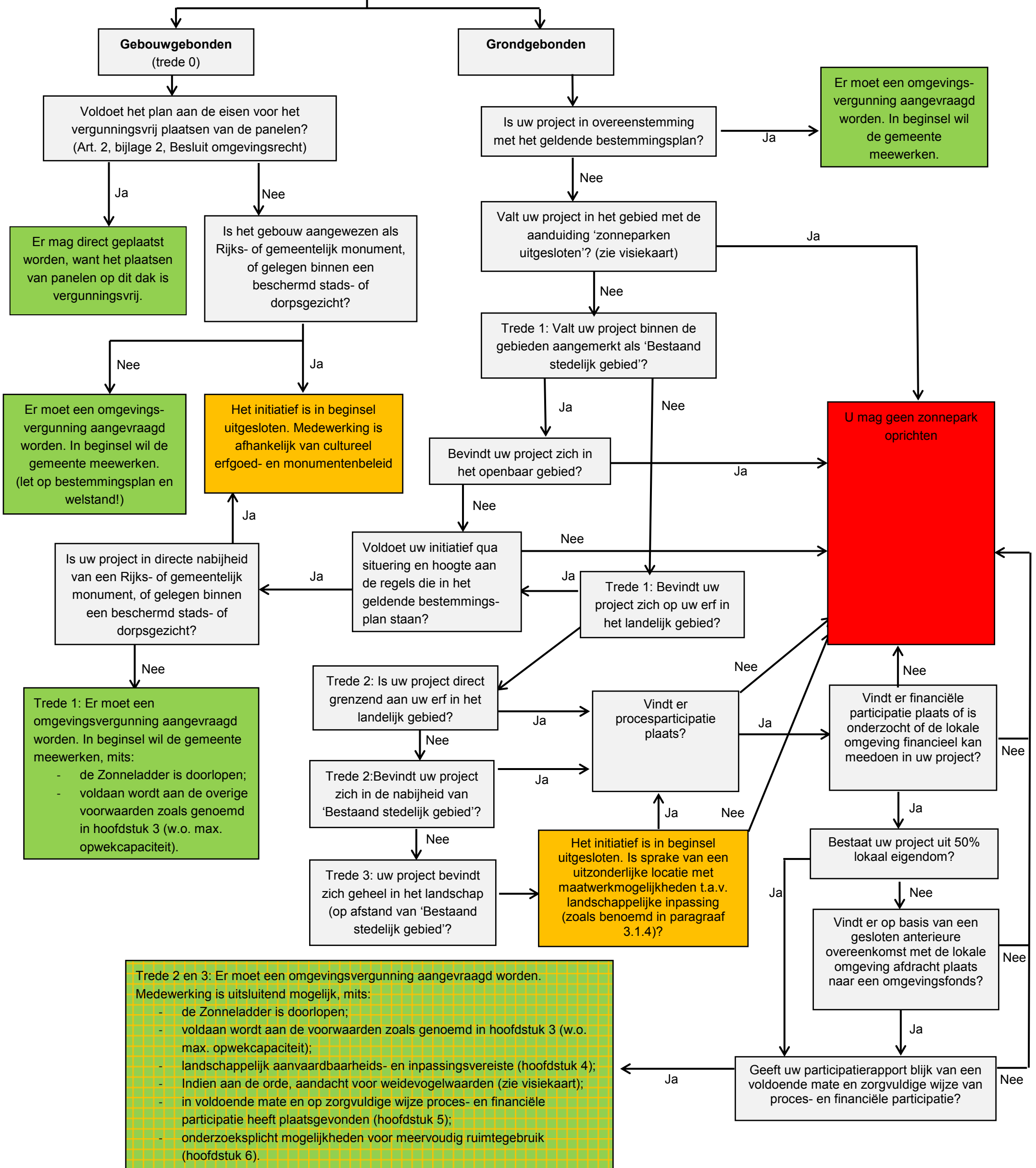
De visualisatie geeft de meest voorkomende begrippen bij een zonneveld.

Bron: "Sinnefjilden yn it lânskip", Provincie Fryslân

- Voor zonneparkinitiatieven vanaf 2,5MW is vroegtijdige afstemming tussen initiatiefnemers onderling en met de netbeheerder van groot belang om vroegtijdig de haalbaarheid/uitvoerbaarheid duidelijk te hebben.
- Bij indiening van een initiatief bij de gemeente moet blijk zijn gegeven dat het voorgenomen project uitvoerbaar is (afstemming met netbeheerder aantoonbaar).

8 Stroomschema haalbaarheid

Uw initiatief

TIP: laat u inspireren door en onderzoek de mogelijkheden van meervoudig ruimtegebruik (hoofdstuk 6)

TIP: Stem af voor (akkoord) met netbeheerder (net-/aansluitcapaciteit) (hoofdstuk 7)

TIP: Heeft uw initiatief naar aanleiding van dit stroomschema kans van slagen, dien u dan eerst een informatieverzoek in bij de gemeente voor een beginseluitspraak (hoofdstuk 9)

9 Processchema initiatief zonne-energie

	Stap	Actie	Acteur
Vooronderzoek initiatiefnemer	Stap 1a	Initiatiefnemer heeft een voornemen tot zonne-energieopwek (een eerste opzet qua locatie en omvang. In een later stadium kunnen exacte locatie en omvang nog wijzigen.)	Initiatiefnemer
	1b	Doorloop de Zonneladder (zie paragraaf 3.1). Op welke trede bevindt uw initiatief zich? Onderzoek of uw ontwikkeling ook via een lagere trede kan plaatsvinden. Motiveer zo nodig waarom het zonnepark niet op een lagere trede kan worden gesitueerd.	Initiatiefnemer
	1c	Afhankelijk van de trede, kijkt u naar de maximaal toegestane zonne-energieopwek: blijft uw initiatief hierbinnen, ook kijkende naar reeds bestaande zonne-energieontwikkelingen in de omgeving (van derden)?	Initiatiefnemer
	1d	Zie paragraaf 3.2, hoofdstuk 4 en bijlage 3: Motiveer of het zonnepark op de gewenste locatie landschappelijk aanvaardbaar is of hoe het landschappelijk kan worden ingepast. Het initiatief mag niet binnen het uitsluitingsgebied van de visiekaart (zie 3.2) vallen. Houd rekening met algemene dragers van landschapkenmerken en specifieke gebiedskenmerken.	Initiatiefnemer
	1e	Motiveer hoe u onderzoek heeft gedaan naar de mogelijkheden voor meervoudig ruimtegebruik.	Initiatiefnemer
	1f	Neem contact op met Liander of er voldoende netcapaciteit is voor uw zonnepark.	Initiatiefnemer
	1g	Zie hoofdstuk 5: Ingeval van trede 2 of 3, stel een participatieplan (van Aanpak) op. Motiveer hoe u gaat inzetten op zowel procesparticipatie als financiële participatie.	Initiatiefnemer

	Stap	Actie	Acteur
Informatieverzoek	Stap 2a	Neem naar aanleiding van de resultaten van het vooronderzoek contact op met de gemeente. <i>Indien het initiatief valt binnen trede 0 (vergunningsvrij), dan kunt u uw ontwikkeling uitvoeren (stap 8a). Indien het initiatief valt binnen trede 1 t/m 3, ga door naar stap 2b</i>	Initiatiefnemer
	2b	Dien een informatieverzoek in bij de gemeente via info@noardeast-fryslân.nl via het daarvoor bestemde formulier.	Initiatiefnemer
	2c	De gemeente beoordeelt het initiatief door het te toetsen aan dit beleidskader.	Gemeente

	2d	Is het initiatief op de laagst mogelijke trede gesitueerd?	Gemeente	
	2e	Is het initiatief op de voorgenomen locatie landschappelijk aanvaardbaar?	Gemeente	
	2f	Op welke manier is het zonnepark landschappelijk ingepast?	Gemeente	
	2g	Indien aan de orde (bij trede 2 en 3) wordt het participatieplan (van aanpak) met de gemeente besproken.	Initiatiefnemer/ Gemeente	
		De gemeente beoordeelt het participatieplan (van aanpak). Wordt er in het participatieplan (van aanpak) naar het idee van de gemeente voldoende aan participatie gedaan? Wordt de lokale omgeving voldoende betrokken, zowel inhoudelijk als financieel? In hoeverre wordt gestreefd naar lokaal eigendom? Hoe ziet initiatiefnemer de afdracht aan het omgevingsfonds?	Gemeente	
	2h	Het college doet een beginseluitspraak over de haalbaarheid van uw initiatief. Bij een positieve uitspraak zullen hieraan de nodige voorwaarden worden gekoppeld voor het vervolgproces (zowel ruimtelijk als qua participatie).	Gemeente	
	2i	Bij akkoord van de gemeente aanzien van het voorgenomen proces- en financieel participatietraject, wordt dit vastgelegd in een intentieovereenkomst. In deze intentieverklaring worden ook al afspraken gemaakt om het zonnepark na exploitatie op kosten van de initiatiefnemer weer op te laten ruimen.	Initiatiefnemer/ Gemeente	
	<i>Indien het initiatief valt binnen trede 1, ga door naar stap 6</i>			
	<i>Indien het initiatief valt binnen trede 2 of 3, ga door naar stap 3</i>			

	Stap	Actie	Acteur
Procesparticipatie	Stap 3a	Initiatiefnemer geeft gestalte aan de beschreven procesparticipatie <i>N.B.: tijdens dit traject mogen omwonenden meedenken over de exacte locatie en schaal van het zonnepark.</i>	Initiatiefnemer
	3b	Informeel direct omwonenden over het initiatief, bv. door middel van informatiebijeenkomsten of deur-aan-deur.	Initiatiefnemer
	3c	Verken alvast de mogelijkheden tot lokaal eigendom. Zijn er omwonenden die mee willen participeren in het zonnepark?	Initiatiefnemer
	3d	Betrek o.a. een vereniging van plaatselijk belang, buurtvereniging of een andere georganiseerde vorm van bewoners (zoals een vereniging van eigenaren of een lokale energiecoöperatie) bij het initiatief.	Initiatiefnemer

	3e	Afhankelijk van de ruimtelijke/planologische impact van het initiatief kan er aanvullend voor worden gekozen om een werkbijeenkomst met relevant betrokken instanties (bijvoorbeeld Wetterskip, De Friese Milieufederatie, LTO, gemeente en provincie) een apart onderdeel van de procesparticipatie te laten zijn. Het organiseren van een dergelijke bijeenkomst is de verantwoordelijkheid en kosten van de initiatiefnemer. Uiteindelijk moet inzicht worden gegeven hoe met resultaten uit de werkbijeenkomst is omgegaan.	Initiatiefnemer/be trokken werkbijeenkomst
	3f	Initiatiefnemer betreft gemeente als toehoorder	Initiatiefnemer
	3g	Initiatiefnemer draagt zorg voor verslaglegging van participatie (ten behoeve van het participatierapport: stap 5)	Initiatiefnemer
	3h	Initiatiefnemer maakt vervolgens (schriftelijk) inzichtelijk hoe het in de planvorming rekening heeft gehouden met ingebrachte opmerkingen	Initiatiefnemer

Financiële participatie	Stap	Actie	Acteur
	Stap 4a	Start het traject financiële participatie	Initiatiefnemer
	4b	Wat is het percentage aan lokaal eigendom? Wanneer er volledig voldaan is aan het streven 50% lokaal eigendom, ga door naar stap 6. Wanneer daar niet aan is voldaan, <i> motiveer waarom</i> , en ga door naar stap 5b.	Initiatiefnemer
	4c	Stel een omgevingsfonds op. Ga om tafel met de lokale omgeving en de gemeente om de onderhandelen over de hoogte van het fonds. De bedragen in 5.3.2. dienen als uitgangspunt.	Initiatiefnemer & Gemeente
	4d	Leg de uitkomsten van de onderhandelingen vast in een anterieure overeenkomst.	Initiatiefnemer & lokale omgeving

Participatierapport	Stap	Actie	Acteur
	Stap 5a	Stel een definitief participatierapport op, waarin het traject procesparticipatie en het traject financiële participatie nader zijn beschreven. Het participatierapport geeft inzicht in de wijze waarop en in welk stadium met omwonenden en belanghebbenden is gecommuniceerd, en hoe in de planvorming rekening is gehouden met ingebrachte opmerkingen. Tevens dient het participatierapport ook duidelijkheid te geven in hoeverre het initiatief invulling geeft aan de afspraken in de intentieovereenkomst m.b.t. de financiële participatie (via lokaal eigenaarschap of een gesloten anterieure overeenkomst).	Initiatiefnemer

	5b	De gemeente beoordeelt aan de hand van het rapport de mate van participatie en in hoeverre voldoende maatschappelijke betrokkenheid is verkregen. O.a. wordt gekeken of de omwonenden en institutionele belanghebbenden vroegtijdig zijn meegenomen en/of er genoeg informatie is verstrekt om mee te kunnen denken/doen. Daarnaast zal worden beoordeeld of in redelijkheid gehoor is gegeven aan de wensen en/of eventuele bezwaren.	Gemeente
--	-----------	--	----------

Formele aanvraag planologische medewerking (omgevingsvergunning)	Stap	Actie	Acteur	
	<i>In de beginseluitspraak van de gemeente (stap 2) –mits positief– is beschreven via welke wijze planologische medewerking aan uw zonne-energieinitiatief kan worden verleend. In vrijwel alle gevallen zal dit via een omgevingsvergunning verlopen (Wabo-activiteit ‘Handelen in strijd met regels RO’). Voor grondgebonden zonne-energieopstellingen geldt sowieso een omgevingsvergunningplicht met betrekking tot de WABO- activiteit ‘Bouwen’.</i>			
	Stap 6a	Dien een formele aanvraag omgevingsvergunning in via www.omgevingsloket.nl . Voeg hier alle relevante informatie uit het voorproces aan toe.	Initiatiefnemer	
	6b	Ingeval van een zogenaamde ‘projectafwijkingsbesluit’ dient u bij uw aanvraag een ruimtelijke onderbouwing aan te leveren voor uw ontwikkeling. Hiervoor kunt u ook veel informatie uit het voorproces benutten.	Initiatiefnemer	
	6c	De aanvraag wordt door de gemeente getoetst op volledigheid	Gemeente	
	6d	Toetsing aanvraag aan het bestemmingsplan. Bij een strijdigheid, wordt beoordeeld via welke afwijkingsprocedure medewerking kan worden verleend: <ol style="list-style-type: none"> binnenplanse afwijking ex art. 2.12 lid 1 onder a1 Wabo (reguliere procedure) krumelafwijking ex art. 2.12 lid 1 onder a2 Wabo (reguliere procedure) projectafwijkingsbesluit ex art. 2.12 lid 1 onder a3 Wabo (uitgebreide procedure) 	Gemeente	
	6e	Zo nodig bestuurlijke besluitvorming omtrent de planologische afwijkingsprocedure (stap 7d)	Gemeente	
	6f	Toetsing aan de welstandsnota, Bouwbesluit en Bouwverordening.	Gemeente	
6g	Vergunningverlening vindt plaats via de reguliere c.q. uitgebreide procedure.	Gemeente		

	Reguliere procedure <ul style="list-style-type: none"> • Hoofdwet • Gebonden karakter • Behandelingstermijn 8 weken • 6 weken verdaging mogelijk • Ontvangstbevestiging • Publicaties ontvangst aanvraag en verdaging • Fatale termijn 	Uitgebreide procedure <ul style="list-style-type: none"> • Uitzondering • Afdeling 3.4 van de Awb • Complexe projecten • Behandelingstermijn 26 weken • 6 weken verdaging mogelijk • Publicatie ter visielegging • Geen fatale termijn
	<ul style="list-style-type: none"> • Bezwaar • Beroep • Hoger beroep 	<ul style="list-style-type: none"> • Zienswijze • Beroep • Hoger beroep

Realisatie	Stap	Actie	Acteur
	Stap 7a	Realiseer uw zonne-energieinitiatief	Initiatiefnemer

Bijlage 1: Maximaal toegestane oppervlakte zonnevelden buiten BSG per kern

Noardeast-Fryslân

Tot 100 inwoners: 0-1 ha.

Kern	Inwonertal (01-01-2019)
Augsbuurt	73
Foudgum	77
Ginum	90
Hantumeruitburen	68
Hiaure	66
Hegebeintum	92
Jannum	55
Jislum	60
Jouswier	45
Lichtaard	74
Veenklooster	94
Waaxens	36

100-500 inwoners: 1-2 ha.

Kern	Inwonertal (01-01-2019)
Aalsum	121
Bornwird	119
Brantgum	238
Hantum	398
Hantumhuizen	212
Kollumerpomp	456
Lioessens	362
Moddergat	220
Morra	244
Munnekezijl	488
Nes	380
Niawier	357
Oostrum	183
Paesens	221
Raard	213
Reitsum	129
Triemen	314
Wânswert	202

500-1.000 inwoners: 2-3 ha.

Kern	Inwonertal (01-01-2019)
Blije	844
Burum	595
Ee	851
Engwierum	569
Metslawier	909
Oosternijkerk	950
Oudwoude	809

1.000-2.000 inwoners: 3-4 ha.

Kern	Inwonertal (01-01-2019)
Anjum	1.135
Burdaard	1.173
Ferwert	1.754
Holwerd	1.604
Kollumerzwaag	2.943
Marrum	1.429
Ternaard	1.287

2.000-5.000 inwoners: 5-10 ha.

Kern	Inwonertal (01-01-2019)
Hallum	2.676

5.000-10.000 inwoners: 10-20 ha.

Kern	Inwonertal (01-01-2019)
Kollum	5.572

Meer dan 10.000 inwoners: 20-25 ha.

Kern	Inwonertal (01-01-2019)
Dokkum	12.588

Dantumadiel**Tot 100 inwoners: 0-1 ha.**

Kern	Inwonertal (01-01-2019)
Sibrandahûs	39

100-500 inwoners: 1-2 ha.

Kern	Inwonertal (01-01-2019)
De Falom	268
Readtsjerk	177

500-1.000 inwoners: 2-3 ha.

Kern	Inwonertal (01-01-2019)
Wâlterswâld	979
Driezum	969

1.000-2.000 inwoners: 3-4 ha.

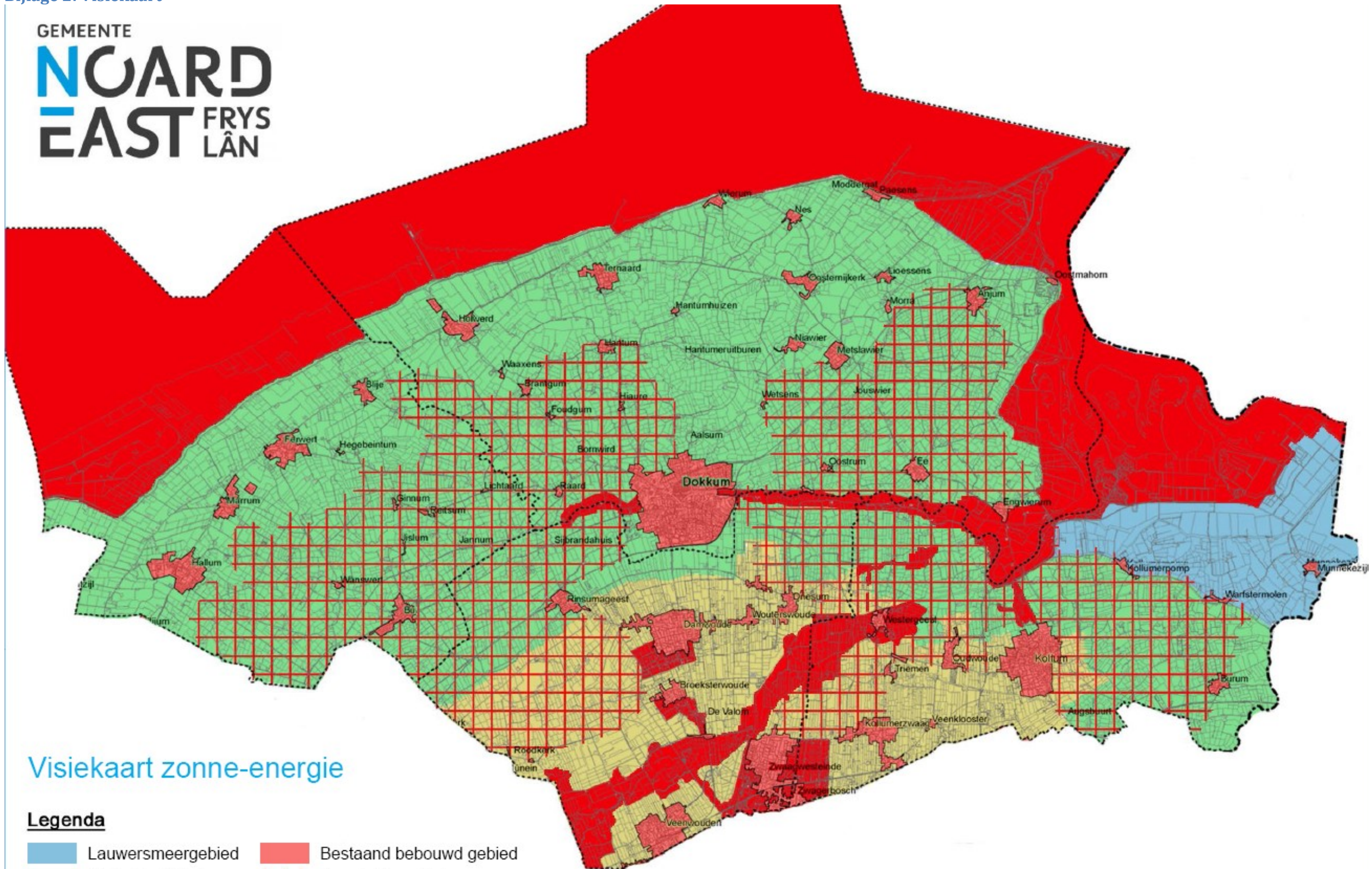
Kern	Inwonertal (01-01-2019)
Rinsumageast	1.140
Broeksterwâld	1.187

2.000-5.000 inwoners: 5-10 ha.

Kern	Inwonertal (01-01-2019)
Feanwâlden	3.562

5.000-10.000 inwoners: 10-20 ha.

Kern	Inwonertal (01-01-2019)
Damwâld	5.587
De Westereen	5.014

Visiekaart zonne-energie

Legenda

Lauwersmeergebied	Bestaand bebouwd gebied
Kleigebied Oostergo	Aandachtsgebied
Noordelijke Wouden	Uitsluitingsgebied

Bijlage 3: Achtergrondinformatie bij landschappelijk beoordelingskader

A. Algemene dragers van landschapkenmerken

Ruimtelijke overgangen en contrasten

De ontwikkeling van Fryslân heeft een rijkdom aan verschillende en uitgesproken landschapstypen voortgebracht. Bij ingrepen is het uitgangspunt om de diversiteit van overgangszones en de ruimtelijke contrasten tussen deze landschapstypen herkenbaar en leesbaar te houden.

De situering van zonneparken in deze zones is alleen wenselijk als wordt bijgedragen aan de helderheid van de landschappelijke contrasten in deze overgangsgebieden.

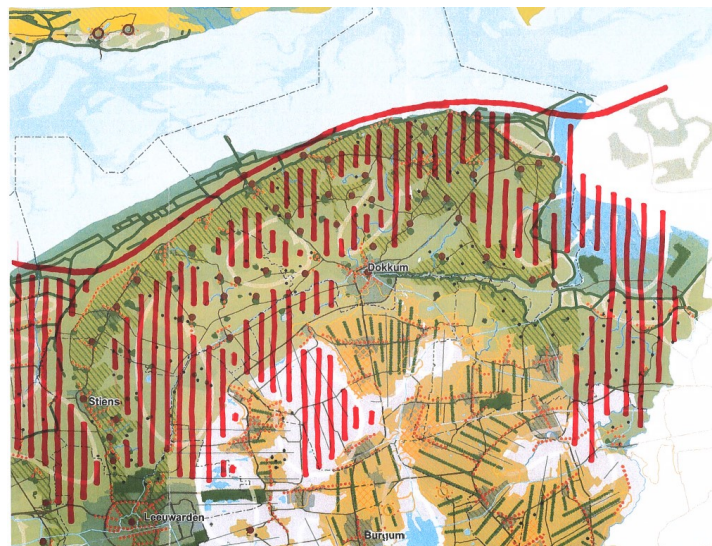

Ruimtelijke overgangen en contrasten

Grootschalige open gebieden

Grootschalige openheid en weidsheid of leegte van de open landschapstypen, de beleving van wind en ruimte zijn misschien wel de meest herkende landschappelijke kenmerken van Fryslân. De weilanden met los verspreide boerderijen zijn ook belangrijke componenten van de grootschalige openheid, zoals die ook te beleven is in de gebieden in de kleigebieden.

Zonneparken zijn hier in specifieke situaties realiseerbaar, daar waar afstand tot omliggende infrastructuur en gebruik van gebiedseigen landschapselementen (dijken, riet) landschappelijke inpassing mogelijk maken.

Grootschalige open gebieden

Watersystemen

Met betrekking tot het totaal aan watersystemen, van grootschalig tot zeer fijnmazig, van zout naar zoet, wordt voorgestaan dat zij een functie hebben of krijgen als onderdeel van een groter geheel. Het watersysteem van de Waddenzee is het belangrijkste onderdeel van het natuurlijke watersysteem.

Het zichtbaar maken/houden van het natuurlijke watersysteem, zowel de onderdelen als het grotere geheel, is bij de ontwikkeling van zonneparken uitgangspunt. Kunstmatige waterwegen (het kunstmatige watersysteem) kunnen als ontwerpmiddel/voorwaarden onderdeel zijn van de landschappelijke inpassing van zonneparkprojecten.

Watersystemen

Dijken

De op onderstaand kaartbeeld onderscheiden dijken hebben vanwege de heldere landschappelijke context een hoge belevingswaarde. Daarom is het van belang de directe omgeving van de dijk vrij te houden van ontwikkelingen die het beeld van deze dijken vertroebelen.

Vanwege de beleving van het Waddensysteem is een situering in de nabijheid van het systeem van zeedijken uitgesloten.

Dijken

Reliëf

Het reliëf is de weerslag van de ontstaansgeschiedenis en de bruikbaarheid van de ondergrond. De verschillen binnen het reliëf zijn meestal miniem, waardoor het voortbestaan ervan zeer kwetsbaar is. Onder reliëf wordt het totaal aan zowel natuurlijk reliëf als kunstmatig reliëf verstaan: het aanwezige reliëf dient gerespecteerd te worden.

Om de zichtbaarheid van reliëf in stand te houden, dient bij een initiatief van een zonnepark te worden aangegeven hoe aanwezige vormen van reliëf in visueel-ruimtelijk opzicht in stand worden gehouden en in het plan tot uitdrukking worden gebracht.

Reliëf

Verkaveling

De verkaveling houdt verband met het reliëf en laat zien hoe de ondergrond invloed had op het in cultuur brengen van een gebied. Verkavelingsvormen dragen bij aan de sfeer van een gebied en zijn belevingswaarde. De verkaveling is de onderlegger voor nieuwe ontwikkelingen, waarbij vooral richting (of het ontbreken ervan), vorm en verhouding belangrijke onderdelen van de ruimte zijn.

Vorm, maat en schaal van de verkaveling vormen de basis voor de vormgeving van de zonneparken.

Nederzettingen, dorpen en steden in hun omgeving

Onder dit landschapskenmerk wordt de opbouw van de nederzettingen, dorpen en steden, inclusief de (agrarische) buurten en het afzonderlijke boerenerf verstaan met het accent op de wijze waarop zij contact maken met het omliggende landschap. Bij ontwikkelingen dienen de afleesbaarheid van het ontstaan en de ontwikkeling van de nederzetting in het landschap versterkt te worden.

Structuren die de basis zijn voor het ontstaan en de ontwikkeling van een nederzetting in het landschap zijn een zichtbaar onderdeel van het inpassingsplan voor een zonnepark in de directe omgeving van de nederzetting.

B. Gebiedskenmerken per landschapstype

B1: Lauwersmeergebied

Het Lauwersmeergebied is van oorsprong een getijdendelta van hoge ouderdom. In de jaren zestig van de 20ste eeuw is de Lauwerszee afgesloten en is het Lauwersmeer ontstaan. Langs de voormalige zeedijk is er plaatselijke verdichting door bebossing en bebouwing. Deze bepalen samen met de oude zeedijken en de jonge zeepolderdijken, de natte graslanden en de landbouwpolders het beeld.

Ook het Dokkumer Grutdijp wordt tot dit deelgebied gerekend. Tot halverwege de 18de eeuw stond het Dokkumer Grutdijp onder invloed van de getijden, omdat het verbonden was met de toenmalige Lauwerszee en Waddenzee. Het stroomgebied van het Dokkumer Grutdijp is vrijwel onbebouwd, met uitzondering van enkele boerderijen op de terpen, kenmerkt zich door een grootschalige openheid en wordt begrensd door grillige dijken. De volgende gebiedshoedanigheden zijn hier te onderscheiden:

1. Grootschalige openheid Lauwerszeedijk

Kenmerken:

- De grootschalige openheid langs de voormalige Lauwerszeedijk met het bijbehorende waterstaatkundige erfgoed zoals dijken, sluizen en de bebouwing op en aan de dijk, inclusief de afsluitende dijk met sluizen aan de noordzijde.

De ontwikkeling van een zonnepark vermindert de samenhang en het contrast tussen de kleinschalige historische inrichtingsmiddelen van de dijk en de grootschalige openheid van het natuurlijke watersysteem van de voormalige Lauwerszee.

2. Contrast Nieuwe Zee- of Buitendijk

Kenmerken:

- contrast in schaal tussen het oude en het nieuwe land;
- de compartimentering in het zuiden van het gebied, ontstaan door de aanleg van het dijkensysteem.

De ontwikkeling van een zonnepark vermindert de samenhang en het contrast tussen de kleinschalige historische inrichtingsmiddelen van de dijken en de grootschalige openheid van het natuurlijke watersysteem van de voormalige Lauwerszee.

3. Reliëf langs het Dokkumer Grutdijp

Kenmerken:

- het reliëf van de bedding van de voormalige getijdenstroom het Dokkumer Grutdijp;
- de aanwezige waterstaatkundige werken.

De ontwikkeling van een zonnepark vermindert de samenhang en het contrast tussen de kleinschalige vormen van reliëf langs de dijken en de grootschalige openheid van het natuurlijke watersysteem van het Dokkumer Grutdijp.

4. Open landschap met puntverdichtingen

Kenmerken:

- open en robuust landschap met daarin groene puntverdichtingen, zoals dorpen en boerderijerven.

Structuren die de basis zijn voor het ontstaan en de ontwikkeling van een nederzetting in het landschap zijn een zichtbaar onderdeel van het inpassingsplan voor een zonnepark in de directe omgeving van de nederzetting.

B2: Kleigebied Oostergo

Aan de oostzijde van de voormalige Middellzee ligt het gebied van Oostergo, dat bestaat uit een brede kwelderwal met aan de zeezijde zeepolders en buitendijkse kwelders en landinwaarts het kleiterpen-

landschap in de voormalige kweldervlakte. Ten oosten van deze zone ligt een overgang (wig) tussen de klei en het laagveen: het zogenaamde 'klei-op-veengebied'. De volgende gebiedshoedanigheden zijn te onderscheiden:

1. Kwelderwal ten noorden van Leeuwarden

Kenmerken:

- het lineaire karakter van de kwelderwal;
- de ritmiek van de (terp)dorpen als leesbare, afzonderlijke eenheden op de wal met de openheid daartussen. De dorpen mogen niet aan elkaar vastgroeien;
- de dorpsilhouetten moeten herkenbaar blijven zonder dat "ruis" ontstaat tussen de dorpsranden en het omliggende landschap;
- het reliëf, zowel het natuurlijke reliëf (krekens en slenken) als het cultuurhistorische reliëf (zoals dijken, terpen en het bochtige karakter van het slenken- en prielenpatroon);
- de ruimte tussen de dorpen op de kwelderwal vrijhouden van beplanting.

In directe aansluiting op de dorpskernen en in de richting van de kwelderwal zijn mogelijkheden voor zonneparken die qua maatvoering aansluiten op de structuur van de dorpskern en het bebouwingsritme op de kwelderwal. Het natuurlijke reliëf (prielens, krekens en slenken) is van belang bij de landschappelijke inpassing van het plan.

2. Het systeem van zeedijken

Kenmerken:

- de afleesbaarheid en helderheid van de landschappelijke context van de dijklichamen.

Vanwege de beleving van het Waddensysteem is een situering in de nabijheid van het systeem van zeedijken uitgesloten.

3. Het open kleiterpenlandschap

Kenmerken:

- het open kleiterpenlandschap en de vrij lege kweldervlakte met terpen, radiaire terpdorpen (met kerk), terpnederzettingen (zonder kerk) en (veelal verhoogde) boerderijerven, en eendenkooien;
- het stelsel van geulen, krekens en prielen en de vaarten en opvaarten naar dorpen en boerderijen;
- de puntvormige verdichting in het landschap van (terp)dorpen waarbij het beeld wordt versterkt door:
 - de ligging aan en/of begrenzing door waterlopen,
 - de openbaarheid van (doorgaande) routes langs de oevers;
 - de beplanting geconcentreerd in het dorp en bij de toegang tot het dorp.

*Structuren die de basis zijn voor het ontstaan en de ontwikkeling van een nederzetting in het landschap zijn een zichtbaar onderdeel van het inpassingsplan voor een zonnepark in de directe omgeving van de nederzetting.
In situaties met een duidelijke relatie tussen de vorm van de nederzetting en hiermee sterk verbonden typerende landschapskenmerken, deze situatie in stand houden door de keuze van een zonnepark op gepaste afstand.*

4. Overgang klei – veen

Kenmerken:

- het grootschalig contrast tussen het kleigebied en het zandgebied van de wouden met daartussen de leegte van het klei-op-veengebied;
- de waardevolle niet bebouwde terreinen van de klei op veen-terpen;
- de stedenbouwkundige structuur van de dorpen, in dit gebied geconcentreerd radiaal en lineair, in en vanaf de compacte dorpskernen, die water en dijken volgen;
- de verkaveling als onderlegger en basis bij ontwikkelingen.

Structuren die de basis zijn voor het ontstaan en de ontwikkeling van een nederzetting in het landschap zijn een zichtbaar onderdeel van het inpassingsplan voor een zonnepark in de directe omgeving van de nederzetting.

In situaties met een duidelijke relatie tussen de vorm van de nederzetting en hiermee sterk verbonden typerende landschapskenmerken, deze situatie in stand houden door de keuze van een zonnepark op gepaste afstand.

B3: Noordelijke wouden

De Noordelijke Wouden maken deel uit van de noordwestelijke uitloper van het Drents Plateau. Zowel in de lagere delen als op de hogere delen met een dekzanddek komt een sterk microreliëf voor. In de Noordelijke Wouden liggen naar verhouding veel aardkundig waardevolle gebieden met pingoruïnes en dobben. Op de hogere zandgronden, waar de sloten ontbreken, vormen vanouds houtwallen de scheiding van de kavels. Op de lager gelegen gronden, waar watervoerende sloten aanwezig zijn, kenmerken elzensingels de slootkanten en daarmee de perceelsgrenzen. Het gebied is rijk aan waardevolle archeologische terreinen.

De nederzettingen met boerderijplaatsen hebben zich hier voornamelijk lineair ontwikkeld. In de hogere veengebieden heeft zich begin 20ste eeuw, na de afgraving van het veen, een specifieke vorm van bewoning ontwikkeld in de vorm van kleinschalige perceeltjes en intensieve bebouwing bestaande uit verspreid gelegen, kleine woningen en keuterboerderijen (heidedorpen). Op verschillende plaatsen is een aantal landgoederen en bossen aangelegd. Daarnaast zijn er enkele verveningsgebieden, met een strakke lineaire opbouw van bebouwing langs vaart en wijk.

De laagste delen van de Noordelijke Wouden worden gekenmerkt door openheid. Beplanting is door de hoge grondwaterstand vrijwel afwezig en bebouwing schaars. Deze open veenweidegebieden contrasteren sterk met het aangrenzende kleinschalige elzensingel- en houtwallenlandschap.

1. Kleinschaligheid singellandschap

Kenmerken:

- kleinschaligheid van het gebied met hoge dichtheid aan kavelgrensbeplanting van houtwallen en elzensingels en een dicht netwerk van kleinschalige infrastructuur (zandpaden en sloten);
- veenontginningsdorpen met verspreide bebouwing of dun bebouwde linten met een grillig verloop;
- in en nabij de dorpskernen dichter bebouwde linten en buurten;
- benutten en van functie blijven voorzien van de kleinschalige infrastructuur van de vele zandwegen en sloten in het gebied, zoals bijvoorbeeld die rond de Friese esdorpen en in de heideontginningsdorpen.

De singelstructuren zijn het landschappelijk kader voor de situering van een zonnepark. Kleinschaligheid van landgebruik in het singellandschap komt in de vormgeving van een zonnepark tot uitdrukking.

2. Beplantingsstructuren

Kenmerken:

- de samenhang van historische wegen met bebouwingslinten en rijke schakeringen aan wegbeplanting in verschillende vormen: singels, bomen, hagen;
- de bossen behorend bij landgoederen en overige landgoedbiotoop in samenhang met het landschap;
- openingen in een bebouwingslint met doorzichten naar het landschap;
- geen beplanting en bebouwing in de tussen de zandgronden gelegen lagere veenweidegebieden.

In een landgoedbiotoop dragen zonneparken bij aan het beeld van de zelfvoorziening van deze complexen.

De situering van zonneparken in deze zones is alleen wenselijk als de helderheid van de landschappelijke contrasten tussen de hogere zandgronden en de lagere veenweidegebieden niet wordt aangetast of hieraan wordt bijgedragen.

3. Herkenbaarheid kleinschalige ontginningen

Kenmerken:

- historische waarden, eenvoud en soberheid van de stedenbouwkundige context doen mee in de maat en schaal van deze gebieden en bebouwingen;
- de bebouwingsstructuur opgebouwd volgens een bepaald stramen en ritmiek.

De aard en schaal van een zonnepark is niet in overeenstemming te brengen met het landschap van de kleinschalige ontginningen.

4. Herkenbaarheid esgebied

Kenmerken:

- het reliëf en de landschapsstructuur van het esgebied rond Westergeest;
- de helderheid van het contrast tussen de landschapsstructuur van het esgebied en de regelmatige opstreckende verkaveling in de woudontginningen.

De schaal en aard van een zonnepark is niet af te stemmen op het landschap van het esgebied.

5. Herkenbaarheid en beleefbaarheid van het natuurlijke reliëf

Kenmerken:

- het natuurlijke reliëf in de vorm van dekzandruggen, pingoruïnes en kleine stuifduinen in restanten van voormalige heidevelden.

Zonneparken dragen niet bij aan de beleefbaarheid van de kleinschalige natuurlijke reliëfvormen. Om de zichtbaarheid van reliëf in stand te houden, dient bij een initiatief van een zonnepark te worden aangegeven hoe de in het plangebied aanwezige vormen van reliëf in visueel-ruimtelijk opzicht in stand worden gehouden en in het plan tot uitdrukking worden gebracht.

6. Hoogveenontginningsgebieden

Kenmerken:

- het eigen karakter van de hoogveenontginningen: de langgerekte verkavelingsstructuur en de langgerekte bebouwings- en beplantingsstructuren;
- de samenhang tussen de bebouwingsstructuur en de waterstructuur;
- versterken en herkenbaar houden van de samenhang tussen de waterstructuren en de bebouwingsstructuur en bebouwingstypen zichtbaar houden;

De kunstmatige structuur van dit landschap biedt aanknopingspunten voor "technische" ontwikkelingen zoals zonneparken mits de beeldvorming m.b.t. landschappelijke openheid en de relatie tussen bebouwing en waterstructuren gewaarborgd blijft c.q. versterkt wordt.

7. Structuur heideontginningsgebieden

Kenmerken:

- karakteristieke blokvormige structuren en verkavelingen met verspreide bebouwing in de heideontginningsgebieden;
- een losse, ruim opgezette en 'open' structuur die ook nu nog goed herkenbaar is in de totale dorpsstructuur.

De verkavelingsstructuur van dit landschapstype biedt aanknopingspunten voor nieuwe ontwikkelingen zoals zonneparken mits de beeldvorming m.b.t. de landschappelijke openheid gewaarborgd blijft.